

Gradska galerija Fonticus Grožnjan
petak / venerdì, 23. XII. 2016. u 19.00 sati,
predstavlja

REFLEKSIJE VREMENA LE RIFLESSIONI DEL TEMPO

selektirani, kolektivni, tematski, likovni projekt / progetto figurativo, selettivo, collettivo, tematico
Radovi selektirani iz Likovnog fundusa Grožnjan / Lavori seletti dal Fondo artistico Grisignana

otvorenja/aperture:

Gradska galerija Fonticus Grožnjan, petak / venerdì, 23. XII. 2016. u 19.00 sati

Autori:

David Belas, Barbara Blasin, Matjaž Borovničar, Darko Brajković Njapo, Bojan Dolenc, Bruna Dobrilović, Slađan Dragojević, Diana Drcha, Melita Falamić, Fernando, Lana Flanjak, Krešimira Gojanović, Burhan Hadžialjević, Evin Hadžialjević, Đeko Hodžić, Slavica Isovka, Saša Jantolek, Armano Jeričević, Marino Jugovac, Silvana Konjevoda, Saša Kosanović, Jelena Kovačić, Ivan Kuharić, Andrea Kustić, Branko Kukurin, Edvard Kužina Matei, Gordana Kužina, Miranda Legović, Milan Marin, Slavica Marin, Josip Mijić, Radenko Milak, Penka Mincheva, Zoltan Novak, Bruno Paladin, Tereza Pavlović, Iva Pevalek, Iris Poljan, Dijana Rajković, Relja Rajković, Zdravko Rajković, Aleksandra Rotar, Refik Fiko Saliji, Robert Sironić, Goran Gromsky Skorup, Dorotea Smrkinić, Krešimir Sokol, Krunislav Stojanovski, Nina Šperanda, Luiza Štokovac, Bojan Šumonja, Goranka Supin, Noel Šuran, Nicola Tomasi, Zlata Tomljenović, Jelena Tondini, Claudio Ugussi, Urša Valič, Marko Vukša, Roberta Weissman Nagy, Andrej Zbašnik, Jure Zrimšek

autor projekta / autore del progetto: Eugen Borkovsky

O PROJEKTU, Likovni fundus Grožnjan / Fondo artistico Grisignana

Projekt se sastoji od dva dijela. Prvi dio je u obliku tematske izložbe na kojoj se prezentiraju radovi 62 autorice i autora izabranih iz Likovnog Fundusa Grožnjan. Drugi dio nudi evidenciju svih autora i radova koji sačinjavaju ovu zbirku. Na uvid su u drugom dijelu CD-rom kataloga.

Potrebno je kazati da se, prema prvom evidentiranju 2002. godine, LFG sastojao od radova 60 autora. Tada je selekciju i predstavljanje značajki napravila Gorka Ostojić Cvajner. Novom, upravo odrađenom revizijom i uvrštavanjem novih radova, ustanovljeno je da LFG na kraju 2016. godine broji 667 radova koje potpisuje 267 umjetnica i umjetnika.

Zahvaljujemo autorima a posebno onima koji su donirali svoja djela!

REFLEKSIJE VREMENA LE RIFLESSIONI DEL TEMPO

Naslov koji određuje okvire tematiziranja u ovom projektu glasi „Refleksije vremena“. Naravno, ne misli se ovdje na meteorološke prognoze, već na vizualne komentare socijalnih ili osobnih, nametnutih situacija današnjice. Pred nama su različiti individualni pristupi koji su nalazili moduse i mjesta prezentacije u suvremenom kulturnom prostoru. Svaki od ovih radova nosi neku od oznaka propitivanja suvremenosti na načine otvorenih i jasnih poruka ili insinuacija, dokumentiranja ili provokacija. Autori to rade svjesno ili instinktivno, a kustos želi prenijeti artistska priopćenja koja mogu promatrača usmjeriti ka prepoznavanju stanja svijeta u kome živi zajedno s umjetnikom.

Izabrani radovi pripadaju različitim poetikama, stilovima i vremenima. Neka djela su starija, a neka sasvim svježija. Raspon njihova nastanka je od 1960. do 2016. godine. Možemo prepoznati odlike umjetničkih praksi druge polovice prošlog, početka ovog stoljeća, pa do današnjih dana: slobodno kretanje kroz područje iskaza, upotreba raznorodnih materijala, različitih medija, novih tehnologija. Zasiurno, umjetnici osjećaju bilo vremena. Oni nisu političari, ali su akteri koji direktno ili posredno reaguju i/ili upozoravaju na karakteristike vremena u kojem žive. A, današnjica zaista nije nježna.

Recentno vrijeme umjesto ideje prosperiteta donosi sumnju. Umjetnici su među prvima koji reaguju. Slutnja se najprije manifestira instinktivno, a uskoro krizu osjete i doslovno, udarom na, najčešće oskudni standard. Odabir radova iznio je pod reflektore djela onih autora koji sumnjičavo promatraju sadašnjost. Oblikovana djela prepoznaju se kao antropološke, političke i socijalne izjave. Umjetnički predmet tjera na razmišljanje, za razliku od reklame u kojoj je sve usmjereno jasno. Ovo vrijeme karakterizira dovođenje na upit svih proklamiranih vrijednosti. Događaju se snažne kritike postindustrijskog društva. Rađa se sumnja u tumačenje povijesti. Upozorava se na nefunkcioniranje zapadnog oblika demokracije. Uviđa se raspadanje samoproglašenog „jedinog pravilnog“ društvenog uređenja – kapitalizma koji, s jedne strane, promovira demokraciju ili novi model uporabnog predmeta, a u realnosti daje otkaze, smanjuje prihode i socijalnu

sigurnost stanovnika. Pojavljuje se problematika imigranata. Svjedoci smo fašizacije društava za koje smo vjerovali da više nikada neće posegnuti za tom ideologijom. Pojedinaac postaje impregniran dirigiranim informacijama i predodžbama bez mogućnosti obrane ili odmaka. Stalno se nude iskonstruirane senzacije kako bismo, u tom konglomeratu, previdjeli situacije koje nam rade o glavi.

Radove projekta objedinjava ideja uporne seizmografije nesigurnosti trenutka. Mnogi umjetnici počinju shvaćati da ih i taj demokratski, dogovorni sistem međuljudskih odnosa zapravo ne želi poštovati. Sistem ih samo tolerira. Čim se pokrene osobni stav koji ne podilazi vladajućoj kliki, dolazi prijatna razglasavanja za neprijatelje, revolucionare, potencijalne teroriste. Sudbina umjetnika u suvremenosti određena je ne samo njegovom lokacijom već i odlukom da se društveno-politički angažira ili ostane pasivan. Opterećen svim tim situacijama, umjetnik sluti da je nezavisnom pojedincu opstanak ugrožen. Živimo zapravo u kontradikciji. Propagandna mašinerija obećava nam nove, ljepše, bolje proizvode blistavim reklamama. S druge strane, tjera nas na štednju, nagovara na ratove u ime nekog budućeg općeg blagostanja, nacionalne i vjerske sigurnosti.

U ovom vremenu koje nije sklono običnim, prosječnim ljudima, a ponajmanje umjetnicima, pokušao sam složiti projekt koji će označavati odlike trenutka. Grožnjan je specifično središte kreativnosti, a ovaj izbor je iz ovdašnjeg Likovnog fundusa. Osim radova nekih autora koji žive ili su živjeli na Grožnjanu, imamo radove autora koji su ovdje gostovali. Još uvijek vjerujući u nadmoć razuma nad divljim profiterstvom, izabrao sam radove koji naznačuju stanje. Suvremenost nalaže potrebu da stare riječi „promatrač“ i „svjedok“ zamijenimo pojmom „sudionik“. Tako „Refleksije vremena“, zapravo propituju, provociraju, započinju diskusiju.

Eugen Borkovsky, iz predgovora katalogu

Komentari o radovima:

David Belas zastupljen je radom na kojem nalazimo guste, sitno „vezene“, iscrtane elemente. Umjetnik, prepuštajući se igri multipliciranja poteza, linija, tvori spontane nakupine. Šara, koja je najčešće kružna, može se usporediti sa šaranjem koje izvodimo tijekom nekog administrativnog, najčešće dosadnog, sastanka. U našem slučaju linija je medij kojim se ispoljava energija. Umjetnik ovdje, odlučujući svojom voljom o trenutku prestanka nizanja oblika, rad nastavlja tehnološkim multipliciranjem urađenog, koristeći zrcalne situacije. Tako dobiva maštovite fraktalne formacije koje izazivaju pažnju našeg vidnog organa u potrazi za mogućim prepoznatljivim.

Oslabađajući se narativnosti, na bijeloj podlozi, kreira drhtave, minuciozne, apstraktne hologramske zapise. Poput ritualnog oblikovanja/ukrašavanja čipkom. Ovo unosi ideju doma, identiteta, pripadnosti. Po zadatosti nomad, umjetnik može iz memorije izdvojiti, osvijestiti elemente. David Belas to čini instinktivno. Čini se kao da David propituje u kojoj je mjeri potrebno misliti, a koliko je neophodno napuštati misao i osloniti se na instinkt. Jer trag sjećanja inicira ritualno činjenje. Umjetnik djelo čini svojim, individualnim povijesnim činom. David Belas nudi promišljanje o prevrednovanju stvari po obliku i po smislu. On ruši tradiciju transmisijom vrijednosti materijala i spoznaja. Umjetnik dokazuje da se rastakanje realnosti može postići građenjem. Poniranje u izvanosjetljivo i kretanje ka spoznaji univerzuma vodi nas prema teoriji organiziranog kaosa i doživljaju mijene kao stalnog tijeka svih stvari u nama i oko nas. Umjetnik memoriju, tijek i ritam želi učiniti vidljivim.

Barbara Blasin svjedoči dramatičnim događanjima u Zagrebu, sredinom 2010. godine kad je divlji kapital pobijedio želju stanovnika da zaustave uništavanje pješačke zone (Varšavska ulica). Iz serije autoričnih bilježaka ovog događaja, izdvojena je fotografija na kojoj razaznajemo polutransparentnu plastičnu foliju na kojoj kapljice svjedoče o klimatskom stanju trenutka. Uz to, čitka nam je i poruka podrške građana, ovlaš napisana i zalijepljena na foliju. Umjetnica zapaža ovaj detalj i bilježi ga. Ovime spaja dramatičnost situacije u sadašnjosti sa mudrom, proročanskom izjavom Silvija Strahimira Kranjčevića (iz njegove pjesme Mojsije, kraj XIX. st.): „...Mrijeti ti ćeš sam kada počneš u ideale svoje sumnjati.“ Pomalo izmijenjeni stihovi, uočeni i zabilježeni fotografskom kamerom, izgovaraju i stav umjetnice. Na žalost, bez obzira na proteste i plemenite zapise, prostor grada je nepovratno devastiran.

Matjaž Borovničar ovim radom promišljanje usmjeruje vizualizaciji osobnog stanja unutar povijesnog trenutka. Umjetnik linijskim rasterima tvori zatvoreni sustav. Simetrična kompozicija prednje plohe nastavlja se i produžuje na bočne stranice pa rad možemo doživjeti kao objekt. Pojavljuju se tonovi postignuti slojevanjem. Ovaj zatvoreni mikrokozmos obiluje kontrastima i šarama. Pred nama su slojevi, kolaž grafičkih, printanih segmenata koji kao da titraju svojim linijskim tokovima i međusobnim preklapanjima. Poput doživljaja kaleidoskopa prisiljeni smo pogledom istraživati ponuđeni rad.

Dojam mističnosti, prikrivenosti značenja, autor postiže rasporedom trakastih formi. Uporabom crvene i crne boje, autor želi osvijestiti stanje konfuzije i nesigurnosti koje nam suvremeno vrijeme grubo nameće. Raspad kapitalističkog sustava nudi smušenost jer, zburnjena osoba bombardirana informacijama koje joj ne trebaju, teže postiže koncentraciju, duhovni mir, staloznost kako bi promislila o stanju okoline. Naziv kojeg autor daje radu: Illuminati, navodi nas na asocijacije o tajnim organizacijama za koje se tvrdi da dirigiraju stanjem Svijeta. Njihovo znakovlje je dobrim dijelom vizualno poznato, ali im je često značenje izmišljenih linija koje razdvajaju ljude koji žive na određenim teritorijima. Nakon izrezivanja, umjetnik izdvojene prikaze državnica, zemlji, postojbina, teritorija, otadžbina, domovnica i domovina provokativno odbacuje na hrpu ispod rada. Na pod.

Socijalno političke konotacije izaziva rad kojeg podastire **Darko Brajković Njapo**. On uzima zemljopisnu, političku kartu Europe i na njoj dramatično intervenira. Umjetnik izrezuje teritorije koje nazivamo državama, a ostavlja samo granične linije. Raster, kojeg ovim postupkom ostvaruje, provocira zagovarače nacionalizama, vjerskih podjela i ekonomskih ograničavanja. Iz povijesti znamo da nacionalne države u sadašnjem obliku postoje niči dvjestotinjak godina, a da su svojim postojanjem, nacionalizmima i nametnutim vjerama izazvale mnoga krvoprolića. Uočeno je da svaka segregacija uvijek prikriva interese onih koji ju zagovaraju. Uostalom, granične linije opisuju, razdvajaju sasvim nepravilne oblike teritorija. Ovaj rad snažno propituje razložnost izmišljenih linija koje razdvajaju ljude koji žive na određenim teritorijima. Nakon izrezivanja, umjetnik izdvojene prikaze državnica, zemlji, postojbina, teritorija, otadžbina, domovnica i domovina provokativno odbacuje na hrpu ispod rada. Na pod.

Suvremeno vrijeme komunikaciju grubo sažima u znakove. Na tragu ove spoznaje, **Bruna Dobrilović** se poigrava geometriziranim oblicima i njihovim nabranjem. Niz radova nastaje tako da se detalji mijenjaju tempom istraživanja. Obredni nazivnik prisutan je u izvedbi i rezultatu. Naglašena je čistoća pristupa, stroga igra i koncentracija na zaokruživanje cjeline. Naturalni kolor pečene gline oplemenjuje iskaz ne opterećujući oblik. Ova dosljednost doprinosi doživljaju umnoženog osnovnog oblika. Pojedini artefakt autorice ne zadovoljava pa ona podastire niz, više mogućih situacija. Rad je predviđen za plasman u obliku niza, grupe ili nakupine. Svi elementi ovise o postavi jer ih je moguće ponuditi na više načina. Postav djeluje kao neko tajnovito arheološko nalazište. Tehnologija, ali i oblici, uvode nas u stanje pretraživanja sjećanja. Iskustvo promatrača postaje bitna činjenica pri opisivanju ovog sustava. Rezultat umjetničinog djelovanja u materijalu priziva misao o prisutnoj promjeni produktivnog društvenog poretka u potrošački usmjereno reproduktivno društvo. Odnos s okolinom i režim preživljavanja u nemilosrdnom profiterstvu neminovno inicira nelagodu. Sigurnost postojanja traži zaštitu. Autorica nudi moguću „funkcionalni“ predmet kao znak jer, umjetnicima su njihovi radovi jedini štit pred realnošću. Čvrsto, uporno oblikovanje pretvoreno je u oznaku vremena.

Bojan Dolenc nudi impresiju trenutka. On podastire doživljaj fizičke boli te odsustvo, nestajanje pa pojavljivanje svijesti o sebi. Slika, zamagljenim, ekspresivno snažnim rezultatima, uvjerljivo izgovara dramatične impresije transformacija njegova tijela. Rad se poigrava stanjem, osjećanjem vlastita tijela. Oslanjajući se na memoriju i hrabrost priznanja, autor evocira povezanost osobnog stanja i doživljaja bola.

Rad inicira intenzivan doživljaj. Možemo ga interpretirati kao doživljaj povijesnog trenutka koji je također bolan i koji nije jednostavan. Autor obrađuje oblik tematizirajući osobni doživljaj koji se transponira na univerzalno. Provoćiraju li reminiscencije na bolesničko stanje zapravo prepoznavanje stanja stanovnika zapadnog dijela Plavog planeta? Značenje i poruke kompozicije možemo doživjeti kao sugestivni komentar. Upozoreni smo na napadne situacije suvremenog svijeta. I drugi ljudi, bez obzira na neprisutnost dijagnoze, mogu se osjećati slično. Jer, današnje vrijeme ne dozvoljava pojedincu micanje iz ustaljenosti i programirane funkcije preživljavanja. Ritam civilizacije i neekonomičnost suvremenog društva, nemogućnost apsorpcije viškova, brzo odbacivanje pomodnog i slične situacije koje divlji kapitalizam skriva pod skute demokracije, pokazuju se u mogućoj redefiniranoj estetici. Ponudeno je preispitivanje: stanje obespravljenog stanovnika tzv. demokratskih zemalja možda izgleda baš ovako kafijski.

Osobni prostori najčešće reflektiraju ujednačen stil, modu vremena. Često su uniformirani i opremljeni predmetima nabavljenim u jeftinijim lancima trgovina. No, ima i iznimaka. Ideju slobode izbora i uporabe osobnog prostora vizualno komentira **Slađan Dragojević**. On, radoznalim objektivom, u reportažnom tonu, bilježi scenu interijera. Primjećujemo kako je ovdje nabacano, odloženo ili uklopljeno mnoštvo heterogenih predmeta. Njihova pojedinačna značenja u neskladu su sa cjelinom. Prelazeći po fotografiji pogledom, zamjećujemo posuđe, slike likova kojima se pridaje svetost, naslagane knjige, radio aparat, i, zanimljivo, oмот gramofonske ploče albuma Bulata Okudžave, ruskog šansonjera. Detalji interijera ukazuju na neki starinski prostor sobe ili možda kuhinje. Možemo ustanoviti da vlasnici ili stanovnici ovog prostora posjeduju slobodu razmišljanja i komunikacije s mnogim ponudama civilizacijskih stvari i događaja. Kao da uspijevaju pobjeći od zadatosti. Barem u osobnom prostoru.

Oduvijek je postojala strast za promjenom identiteta i slobodom koju takva promjena pruža. Čini nam se da pod maskom možemo biti drugačiji a možda i onakvi kakvi zaista želimo biti. Očito je da, noseći masku, ljudi mogu činiti stvari mnogo slobodnije nego sa svojim stvarnim licem. Krinka na tuđem licu izaziva strah od nepoznatog, strahopoštovanje i pomisao na natprirodno. Ona nas prividno razdvaja od svijeta stvarnosti. Naznačuje misteriju, nedokučivost, nagovještaj magije. Kao obredni rekvizit potječe iz daleke prošlosti čovječanstva. Religije uvijek koriste formalnu promjenu izgleda u ideji uvjeravanja u dogmu. Oblik i izgled obrazine zavisi od funkcije koja joj se namjenjuje. Drugačiji smo kad stavimo masku. **Diana Drča**, umjetnica koja se pretežno bavi keramičkom tehnologijom, oblikuje maske lica. Ona nudi ideju maske ali ju doslovno dijeli na pola, izvodi samo polovicu lica. Drugu polovicu oblikuje sjena ili naša mašta. Uspoređujući objekte i njihove sjene uviđamo da lijepo lice može ostaviti dramatičnu i opasnu sjenu. Ili obrnuto, nepravilno lice može ostaviti dobroćudnu sjenu. Pod krinkom, djelovanje i ponašanje, može se drastično razlikovati od ponašanja kad smo bez nje. No, ljudski rod je naučio biti licemjerman, naučio je da i bez maske može činiti loša djela. Ovaj rad možemo percipirati kao provokaciju. Promatrač je izazvan na doživljaj i razmišljanje o tjeskobnom vremenu.

Melita Falamić, sklona poetici i bilježenju značenja postupaka i/ili stvari, predstavljena je fotografskim radom. Rad je izveden fotografskim sistemom mobilnog telefonskog aparata. Tu, znatnu upitnost kvalitete tako izvedene fotografije, ona uspijeva, izborom motiva, pretvoriti u dojam. Sve na ovoj fotografiji potiče upite, propitivanja, otkrivanja, moguće pravilne ili krive zaključke. Bilješka svjetlom kao da je učinjena u povijesnom periodu početaka razvoja fotografija u bojama. U prvi tren mi ne znamo tko je ostavio prtljagu na cesti. Ne znamo je li prtljaga dio odlaska ili dolaska vlasnika/vlasnice. Tek, očitavamo socijalno skroman okoliš, nedefinirano vrijeme, trošne fasade i zavojit tijek ulice malog grada ili nekog predgrađa.

Iščitavajući znakove u suvremenom vremenu, može se pretpostaviti ili zaključiti da netko negdje odlazi, seli, bježi. To sugerira žuta linija mahovine i spuštene škrue na prozorima kuće. Također, i položaj fotografa, koji u perspektivi sužavanja ulice bilježi komadić neba i dvije sasvim male crvene oznake prije nego što cesta zavije iza zgrade. Na promatraču je da zaključuje je li odlazak tužan ili sretan, označen idejom napuštanja ili kretanja u prostore slobode nekih novih doživljaja.

Suvremeno vrijeme i njegova nelagodna atmosfera, traži bjegove od realnog. Neki mogu biti otklon od napore svakodnevnice a neka dodiruju dekadenciju. **Fernando**, na temu slobode izbora i prostora aktivnosti, predstavljen je svjetlosnim zapisima koji nude izvjesnu provokativnost. On fotografira intimno druženje ljudi u, najvjerojatnije, privatnom prostoru. Od realnih, mogućih scena sastavlja autorsku, umjetničku knjigu. Umjetnik izaziva: predstavljena, fotografirana scena kao da nudi neku nedozvoljenu ali naumljenu erotsku akciju. Nju vidimo kroz poluprozirni papir kojim počinje album. Kad uspijemo skupiti hrabrost i krenuti dalje listati ovaj album, shvaćamo da nema više fotografija nastavka ovog druženja s prve, ali i jedine fotografije u albumu. Tako naša radoznalost ili voajerska sklonost neće biti zadovoljena.

Lana Flanjak potpisuje odličan rad kojim problematizira sukob pojmova prostor i vrijeme. Autorica primjećuje kadar podložan interpretaciji. Nastavak se odigrava kadiranjem pa pritiskom na okidač kamere. Autorica mudro izuzima kolor dobivajući dramatičnu atmosferu.

Fenomen urbanog preokupacija je Lane Flanjak. Rad nema stanovnika ili su oni negdje pritajeni unutar nastambi koje autorica bilježi, unoseći u radove ritam velegrada, koristeći arhitektonske elemente. Imamo dojam filmske sekvence. Autorica zapaža kadar koji joj postaje saveznikom. Ona bilježi trenutak stanja sjenovitog oblika djelomično obnaženog svjetlom. Formacije svjetlosnih odnosa postaju kompozicijski element. Ritam je naglašen nakupinama tonova koji izlaze iz formata rada.

Arhitektonske teksture u autoričinom objektivu mijenjaju kvalitativnu vrijednost opločene suvremene višekratnice. Dok starija arhitektura posjeduje dekoracije, npr. u obliku štukatura, novovjeku unisonost oplate nebodera „dekoriraju“ kablovi trolejbusa ili javna rasvjeta. Rad nudi vješto izabrane detalje oslanjajući se na sjenovitost motiva i postignutog dramatičnog dojma otuđenja. Rad Lane Flanjak nudi propitivanje civilizacije izgovoreno likovnim jezikom fotografske tehnologije. Ona bilježi urbani fenomen, centar gradova preoblikovane u city, poslovni dio u kojem ljudi ne žive već borave poslovno, bez da bi se družili. Tako su od mjesta postali nemjesta. Propitivanje smisla, svrhe i položaj čovjeka u suvremenosti spontano se nameće autorici. Čini se da je šareni svijet ipak otužan.

Krešimira Gojanović uvijek nas prisiljava na pomno razgledavanje njenih maštovitih radova. Kao refleksije u vremenu, predstavlja razmišljanje o drugačijosti spajajući mistično i realno, sukobljavajući oblikovno i smisleno. Fantazmagoričan spoj motiva ona postiže kombinirajući tehnike i materijale a najčešće upotrebljava crtež u velikom rasponu boja i tonova. Na radu nalazimo više figura ili dezeniranih prostora. Razlikujemo glavnog aktera u fazi transformacije uz druga bića ili oblike koji su u funkciji simbolične narativnosti. Propitivanje uobičajenog izraženo je izborom glavnog junaka. To je kentaur, pola čovjek pola konj, mitološki lik. No, iako je on obavijen bajkovitim, umjetnica mu dodaje još jednu karakteristiku a to je transrodnost. Na višim razinama to biće se izmiruje sa svojom Sjenkom i pruža simbolički "pehar iscjeljenja...". Ovdje se možemo prisjetiti Freuda koji naglašava da je civiliziranost represivna, da stalno zahtijeva potiskivanje ljudskih nagonskih potreba. Loša edukacija, prisila egzistencijalnih problema, nametljiva marketinška ponuda lažnih ugoda, religije koje rješenje traže izvan nas samih, dovode nas do stanja stalne konfuzije. Dobro je osvijestiti činjenicu da se većini represija prilagođavamo na svjesni ili nesvjesni, željeni ili neželjeni način. Jer: "...svojem primjerom može ocrtati viziju drugačijih, širih i tolerantnijih humanih identiteta, samo-reguliranih u većoj suosjećajnosti spram svojih i tuđih prava na različitost."

Simboli su najčešće oznake ideja. Danas mnoge raspoznajemo kao pozitivne ili negativne. Na radu **Burhana Hadžialjevića** upotrebljene su vizionarski. Umjetnik kao podlogu uzima geometrijski raster uklopljen u ručno rađen papir. Na njemu prikazuje simbole: crvenu petokraku u sredini koja veličinom prevladava formatom. Pokraj i preko nje je raster naturalnih listova i grančica. Sve zajedno oblikovano je prilikom izvedbe arka papira. Tako nam, na simboličan način daje do znanja ekološko, slobodnjačko, radničko / izvedbeno opredjeljenje. Ovaj rad možemo doživjeti kao moguću buduću zastavu s atribucijama ekološki osviještene ideje, liberalno tolerantnih zahtjeva a koje predstavljaju lijevo orijentirane tendencije. Barjak nam je spreman, čeka se još hrabrost odluke.

Evin Hadžialjević predstavlja performance kroz video-rad nastao na lokaciji Grožnjan. Umjetnica ga naziva „Rolling Down Memory Lane“. Ovaj rad problematizira sjećanje. Kako autorica sama pojašnjava, u video-instalaciji radi se o jednostavnom fizičkom činu putovanja koje problematizira pojam vremena i prostora propitujući prolaznost/neprolaznost vremena.

Mi moramo znati da ne postoji samo prostor, već se moramo određivati prema pojmu prostor-vrijeme. To znači da prostor ne postoji bez vremena i obrnuto. Da bi obišli prostor potrebno je vrijeme. Bez obzira krećemo li se ili, po našim mjerilima, mirujemo, uvijek smo u kretanju i u vremenu. Krećemo se prostorom i vremenom. Sat ili metar služe nam za pojednostavljanje naše, zemaljske, uobičajenim vrijednostima određene gabarite. Evin Hadžialjević načas nas izvodi iz tog začaranog kruga i uvodi u svoj niz vremena i niz njoj važnih prostora. Koherentnost trenutka i prostora pokazuje da relativnost spoznaje ne može biti određena, fiksirana zakonima nekog tzv. Svetog pisma ili paragrafima Ustava kojeg određuje kapital ili (bilo koja) religija. Kao što čovjek, biljka ili životinja prolaze mijene, tako i svemir, univerzum prolazi kroz faze. Mi, mala kratkovidna ljudska bića ne usuđujemo se priznati nebeski svod kao istovrijedan pogledu na fleku od vina.

Umjetnica izgovara osobni doživljaj mikro kozmosa koji zapravo titra kao i univerzum. Ovo je refleksija na situacije koje su autoricu označile kao osobu tijekom vremena odrastanja.

Analiza povijesti užasnija je od užasa koju proizvodi. Službena povijest kao konglomerat mitomanije i prijevara želi se pokazati egzaktnijom od fizike, koja je u objektivnosti priznala da njeno područje – fizički svijet – odbija biti objašnjen. No, razne povijesti izazivaju ono od čega se sastaje; svejedno jesu li ličnosti i događaji pravi ili izmišljeni, oni su djelotvorni. Tu kreće tragedija. Ukoliko je Hitler bio ubojica i negativna ličnost onda je to bio, za neke narode ili kategorije građana i Napoleon. Da o vjerskim vođama kroz povijest ili rimskim carevima niti ne govorimo. Ali, u vremenu, oni su pojednostavljeni i danas ih doživljavamo kao junake. Naravno, to ovisi tko piše povijesnu čitanku ili – tko ju financira ili, drugim riječima, tko je na vlasti.

Deko Hodžić problematizira blisku povijesnu realnost. On na scenu izvodi humanoidne elemente koji su nekom smetali pa ih je pokušao ukloniti. No, zemlja pamti. Tako su ključevi, naočale, osobni predmeti i dijelovi tijela sačuvani. Bez obzira da li su ovo ljudske kosti ili ne, ovaj rad nas osvještava poput šamara. Autor želi sačuvati za pamćenje SVE žrtve pa rad ne označuje znakovima religije niti nacionalnosti. Rat kao apsolutna besmislica, osim interesnih rezultata i kolateralne štete drugo i ne polučuje. Kako se ne bismo zapetljali u subjektivne istine tko je kriv a tko je manje kriv, pobrinuo se autor. Njegov rad možemo postaviti na univerzalno područje upozorenja.

Emocionalna stanja danas je skoro pa neukusno plasirati kao informaciju o sebi. Svi pokušavamo biti vedri, snažni, osviješteni i sigurni. Tako barem djelujemo pred poznanicima ili na cyber profilima. No, realnost je drugačija. Materijalno plaćemo i tugujemo, pogdjekada se svađamo, ponekad smo i gubitnici. Možda ponekad zbog emocionalno ili pak radi materijalnog, svejedno. **Slavica Isovka** nudi rad koji progovara o tome. Ona sačinjava umjetničku knjigu, seriju fotografija koje progovaraju o emocijama. Nabitno je zašto nekome „srce krvari“, ali činjenica je da svi to stanje doživljavamo. No, u sigurnosti web distance, najčešće to ne želimo pokazati niti priznati. Njenu knjigu krećemo listati ne znajući sadržaj. Umjetnica ne pretjeruje, sve sažima u korice i tri izdvojena stadija osobne situacije. Ovime nas vraća sebi samima, iako ćemo na izložbi, nakon listanja ove publikacije ostaviti masku nedodirljivosti, u osami ćemo se sjetiti da postoje situacije koje moramo otplakati jer nam je zbog njih srce krvarilo.

Saša Jantolek nudi neobičan rad, skulpturu čovjeka koji nosi teret. No, na njegovim leđima ne nalazimo torbu, naprtnjači ili zavežljaj. Tu je umjetnik smjestio cijelo jedno naselje, malo mjesto, gradić. Oblici „nosača grada“ su stilizirani i pojednostavljeni dok su sastavnice urbane cjeline na njegovim leđima nešto razigranije. Svi elementi odišu šarmom Jantolekovog načina oblikovanja. Izčitavanje prebacujemo na smisao. Pitamo se što se dogodilo? Prema fizionomiji shvaćamo da akter nije ukrao gradić. On ga teško ali uporno nosi. Ova igra asocijacija može zastati kod problematike odgovornosti. Čini nam se da čovjeka opterećuje ono čega u ovom vremenu skoro da više nema: osjećaj obaveze prema okolini, savjest, empatija, želja za sudjelovanjem, poštovanje tuđe drugačijosti. Tijekom života susrećemo se sa različitim ljudima. Primjećujemo da postoje razlike između osoba koja imaju izgrađen osjećaj odgovornosti i onih koje to svojstvo nemaju. Čini se da je autorov stav o međuljudskim odnosima blizak liku kojeg je oblikovao.

Armano Jeričević dosjetljivim radom progovara o stanju vremena sadašnjeg. On uzima simbol radničke klase, plavo radno odijelo i pakira ga u staklenku za zimmicu. Ovaj rad grubo nas vraća u realnost koju obilježava neoliberalizam. Više ne vjerujemo kako će iza kapitalizma nastati pravedniji socijalizam ili da je iza socijalizma došlo nešto dobro što se naziva kapitalizam. To čemu smo svjedoci je napad menadžera, što je opasnije od klasičnog kapitalizma. Ako sagledamo društvena i politička događanja današnjice, nema nikakve humanosti. Možemo se jedino još kvantitativno razvijati unutar tehnologija vezanih za profit. Ljudi su postali suvišni. Jer kad govorimo o postkapitalizmu ili o postsocijalizmu, ne suočavamo se samo s razvojnim tehničkim i tehnološkim elementima, već i s brojnim re-traditionalizacijskim i nadasve re-feudalizacijskim momentima.

Sociolog Tonči Kuzmanić kaže: „...na području društvenih odnosa - o političkim da i ne govorim - pokazuje se da je spektar vrednota i potencijala francuske revolucije potpuno iscrpljen. Horizonti su se stisnuli. Čamimo u nečem što nazivam republikanskim fundamentalizmom i što se našlo u permanentnoj depresiji, a ne u krizi. U tom horizontu nema nikakvog prostora za demokraciju i baš zato upravo taj iscrpljeni i depresivni republikanizam ne samo da omogućuje, već upravo zahtijeva povratak u feudalne forme, što nam diktira da razmišljamo o kastama.“

Ovaj rad Armana Jeričevića zaista je snažna metafora stanja gubitnika svih socijalnih prava u modernom robovlasničkom društvu koje sebe naziva demokratskim. Vlade i državne institucije su menadžerske organizacije koje dilaju stvarima i životima onih na čiji račun žive.

Marino Jugovac prometnu oznaku pretvara u znak refleksije o suvremenosti. Grubim alatom gestualno obrađuje podlogu. Ponegdje pušta da proviruju brušeni dijelovi sjajnog metala. Na tako dobivenu plohu intervenira urezivanjem linija, pravcima koje različito usmjeruje. U ovo sivo, problematično vrijeme rad podsjeća na okrugli, plošni štiti neke svemirske vojske koja ima oznaku svoje matične planete i geometrijsku, linijsku oznaku pripadnosti. Poput šifriranog tajnog znaka. Autor ne prikriva potez. Tako obrušeni dijelovi metalne plohe odjednom zasijaju pored ostale površine, prekrivene nakupinama tona ili oksidacije. Načas nam se učini da gledamo planetu izniklu u bjelini galerije. Voljeli bi da plavi planet ne postane sasvim siv.

Silvana Konjevoda predstavljena je radom kojeg imenuje „Ups 03“. Pred nama je slikarska površina bogata tonskim zapisima i linijama. Čini se kao da je autorica krenula slikati akt. Očitost skidanja razlučuje se po tome da je model samo u čarapama. Mi ne znamo je li u pitanju zrcalna slika pa bi akt trebao prikazivati nju samu ili je motiv neka druga osoba. Čak nismo sasvim sigurni niti da je dječjačko ili žensko tijelo. Ipak, prema elementima možemo odlučiti da je u pitanju žensko tijelo. Sve odrednice rada progovaraju o neslobodi pristupa tijelu. Jer, umjetnica prikriva, zamučuje moguće erotske atribucije. Također, ne znamo radi li se o mogućoj nasilnoj erotskoj sekvenci jer se čini da su ruke zavezane. Uz to, na slici nalazimo slovne i brojne znakove. Oni su čitljivi, ali teško razumljivi. Kao da umjetnica nudi na uvid neke šifre.

Na radu prepoznajemo i elemente interijera pa bi rad mogao propitivati žensko pitanje unutar umjetničkog svijeta. Žena je često motiv, a naročito u suvremenosti, i autorica, kreatorica. Ona se morala, kao i na drugim područjima, emancipirati i hrabro iskoračiti u uglavnom, muški svijet oblikovatelja. Isto kao i druge grupacije unutar „kastinskog“ odnosa muški obojene, zapadne civilizacije. Znamo da su žene u Švicarskoj dobile pravo glasa tek 1968. godine. Žensko glasačko pravo uvedeno je u Međunarodno pravo na nivou Ujedinjenih nacija 1948. No, u nekim muslimanskim zemljama a ni u Vatikanu nema prava glasa za žene. Jer, jedini izbori su papinske konklave, na kojima sudjeluju isključivo muškarci. Danas, nažalost, postoje tendencije vraćanja žene u podređen, o muškarcu ovisnički položaj.

Saša Kosanović fotografskim medijem bilježi dvije petokrake zvijezde izvedene na metalnoj podlozi neke porte. Primjećujemo rubove spajanja metalnih ploča, a jedna zvijezda je izoštrijenija. Kadar je značajno dramatičan okomicom koja stabilizira kompoziciju cijelog rada i privlači pogled. Zvijezde su reljefne i crvene dok je podloga obojana bijelom bojom. No, pažnju privlači činjenica da su petokrake zamrljane, da je osoba koja je bojala podlogu nepažljivo tretirala reljefe koji su trebali ostati čisti. Ovi znakovni, kad su sami, označavaju vrijeme prije pada berlinskog zida. Iako su sve bile socijalno osjetljivije od suvremenog kapitalizma, istočno europske države također su se znatno razlikovale iako ih se danas pokušava ugurati u totalitarizme. No, uvijek će ostati činjenica da je u Jugoslaviji bio znatno drugačiji, u najmanju ruku slobodniji i humaniji oblik socijalizma, od onog u bivšem Sovjetskom savezu i njegovim državama satelitima.

Ova fotografska bilješka trajavo obojane površine sa zaflekanim simbolima djeluje još zanimljivije jer je umjetnik u kadar pripustio i treći znak, sjenu palme. Tako da se narativni dojam rada izmjenjuje s bizarnim.

Jelena Kovačić predstavljena je radom akrilom na običnom, ambalažnom kartonu većih dimenzija. Ovoj umjetnici često flekava podloga detektira oblik i postaje osnova za daljnju fazu rada. Na podlozi sličnoj Rorschachovim mrljama, umjetnica prepoznaje ili nadograđuje oblike koji tijekom procesa postaju cjelina. Instinktivan, naslućen oblik kombinira sa željenim. Iz konglomerata nakupina i poteza iščitavamo mogući dokumentarni sadržaj nadrealističkih asocijacija.

Jelena likovnim sredstvima prati vlastiti proces u kojeg ponire služeći se intuitivno likovnim obrazovanjem i iskustvom, služeći se instinktom i memorijom. Rezultat su zapisi koji zaista nose refleksije vremena. Čini se kao da gledamo scene nelagoda koje se ljudima događaju sada. Tako u javnim glasilima upravo izčitavamo oprečne izvještaje sa ratišta, iz Alepa u Siriji. Profitom dirigitirani mediji stvar prikazuju na jedan a neovisni mediji na sasvim oprečan način. Očita je manipulacija fotografijama i međusobnim okrivljavanjem jedne ili druge strane u ovom sukobu. No, već je mnogima jasno da se i ovaj rat vodi zbog energenata, financiranja vojne industrije i, naravno, profita. Kreativni nerv pokreće umjetnicu koja nijemo ali snažno, poput ženske osobe sa slike, vapi mir i sigurnost. Očito je da Jelena Kovačić intenzivno doživljava svijet koji ju okružuje i da nam to želi prenijeti. Dojam nije upit već iskaz dramatičnog trenutka.

Redistribucija oblikovanja mogao bi biti podnaslov za rad/radove **Ivana Kuharića**. On fotografskom kamerom bilježi zapise, grafite neslaganja s pristupanjem Hrvatske Europskoj uniji. Motive autor nalazi na fasadama nekog urbanog područja. Osamljeni zapisi, znakovno su određeni kao negacija, neslaganje s idejom. Iskazan je problem mišljenja pojedinca u odnosu na (moguću?) većinu. Pasivnost pojedinog kadra nadograđen je idejom niza, plasmanom kolekcije zapisa.

Autor se ne određuje da li je pristalica značenja zabilježene poruke. On ju bilježi kao trag, intervenciju u urbani prostor. Ovaj rad izaziva polemiku, razmišljanje o vezivanju ili nevezivanju za politikantsku udrugu. Iako pozicionirana u srcu Europe, Hrvatska po mnogo čemu kaska za dostignućima poneke od vodećih država Unije ali je od nekih (bila) naprednija. Grupiranje teritorija određenim nacionalnim obilježjima na tlu Europe određeno je ekonomijom. To znači da se ne radi o sklonosti, simpatijama, željama za zajedništvom već ekonomskim probitkom. To se čak i ne skriva već se objavljuje kao odrednica. Problem je što se sve događa u posljednjoj fazi kapitalizma, neposredno pred raspad sistema do kojeg je doveo proždrljivi imperijalizam. Umjetno održavanje ravnoteže donosi posljedice jer se od građana, stanovnika kapitalističkih država traži da štede. Ne ide se na preraspodjelu dobiti i ekonomiziranje globalnog stanja već se uskogrudno, šovinistički pokušava održati stanje u kojem je velika većina polugladna a manjina prebogata. Još je Marx upućivao na ovo stanje ali su njegove vizionarske misli izbačene iz uporabe. Krupni kapital uz pomoć politike, vjera i represivnog aparata pokušava održati stanje ovakvim. Pitanje je koliko će to još moći potrajati. Tako pitanje uspjeha ili neuspjeha Europske Unije ostaje otvoreno. Činjenica je da pored ove grupacije državnih teritorija postoji još i Kina, Rusija, Indokina i SAD. Tu je još i Afrika koja je toliko devastirana zapadnjačkim interesima da se ne uspijeva ujediniti kao čvrsta unija. Na žalost, vjerojatno će prevagnuti vulgarni interesi pa ne treba očekivati neko mirno razdoblje u povijesti Plavog planeta.

Brendovi se rade iz svega i svačega. Osvježavajući napici od vode i karamela, ljepotice od silikona, političari od populističkih poteza i dobre propagandne mašinerije. Kroz koprenu povijesnih zastranjenja imamo popularizaciju Napoleona, Che Gevare, Kenedija. Što god da mislimo o njima, oni su postali brend i spretne marketinške ekipe iz toga uspijevaju izvući zaradu. **Andrea Kustić** pronalazi elegantnu kutiju za cigare sa oznakama idejnog osnivača bivše Jugoslavije, Josipa Broza Tita. Njegov lik i nadimak Tito, otisnuti su na prednjoj strani limene kutije u kojoj nalazimo 10 malih cigara. Kao i na svoj ambalaži u kojoj se prodaju duhanski proizvodi, i ovdje prenatlašteno stoji upozoravajući natpis vezan uz štetnost pušenja. Autor intervenira: flomasterom prekriva originalnu prvu riječ i mi na radu vidimo novu sentencu: Kapitalizam ubija. Ova humorna konceptualna dosjetka opet nas vraća na promišljanje o podivljalom kapitalizmu na kojeg smo sami odlučili pristati. Kustić ovime veže liberalnu situaciju u vrijeme dok je Tito bio predsjednik svih republika bivše države i današnju lažnu zabrinutost kapitala nad našim zdravljem. Već je odavno jasno da se zakoni protiv pušenja cigareta ne donose zbog štete za samog pušača već se ocijenilo da je kapitalu skuplo plaćati zdravstvenu zaštitu. Tako je optuženo pušenje duhana a uz to je smanjen obim zdravstvene zaštite. Rezignacija takvim ograničavajućim potezima vlasti okreće nas zdravoj logici. Pitamo se: zašto se te zabrane ne ispisuju na alkoholnim pićima? Ova humorna konceptualna dosjetka opet nas vraća na promišljanje o podivljalom kapitalizmu na kojeg smo sami odlučili pristati.

Pred nekoliko godina, tijekom rituala otvorenja i predstavljanja grožnjanskog tematskog likovnog projekta Vatra u Skopju, nestaje njegov rad. Nakon što je originalni predmet nestao, te nakon izvjesne konsternacije organizatora, publike i umjetnika, Andrea Kustić, na istom postamentu odlučuje realizirati crtež koji prikazuje rad. Događaj je snimljen za nekoliko javnih tv medija. Ovdje je prikaz makete originalnog objekta. Elemente memorije koje nosi ovaj rad već se prisjećamo sa sjetom.

Ljudski rod voli spomenike. Naravno, svatko bi sebe volio vidjeti na postolju. No, ne libimo se klanjanju pred spomenikom nekog drugog, uvijek idealiziranog sa nadodatim zaslugama. Najčešće su to vojskovođe, političari, izdignuti u lik lidera koji je puk, pučane, stoku sitnog zuba poveo u neku pobjedu najčešće krvavu i pogubnu za nekog trećeg. Druga najčešća kategorija spomenika su obilježja djevicama i svecima koji su s doktrinarnih mjesta moći razglašeni za blažene ili upitno zaslužne za ljudski rod. Naravno, taj „ljudski rod“ je pristrana kategorija jer zapadna civilizacija smatra sebe relevantnom za ostatak svijeta. Neuki puk se ne libi klanjati pred bistama, konjaničkim skulpturama ili slikarskim portretima vojskovođa i papa, iako u povijesti među njima nalazimo moralne nakaze sa okrvavljenim rukama a koje službena religija slavi.

Edvard Kužina se igra idejom monumenta. On na pod postavlja sjenu obilježja neke značajne osobe. No, izostavlja samog nositelja slave. Promatrač je na čudu jer pred njim su svi elementi osim najglavnijeg. Onog čija je sjena na podu. Pred nama je spomenik nikome. U panici pred nepoznatim nastojimo iluzijske situacije potisnuti izvan sjećanja. Ali, moramo znati da je materija energija koja titra na sporij frekvenciji. Ubrzavanje vibracija uzrokuju da materija napusti frekvencijski raspon kojeg ljudskih pet osjetila mogu opažati. Druge dimenzije su sfere koje vibriraju prebrzo da bismo ih mogli vidjeti. Tako statua, naš glavni lik, možda prebrzo vibrira pa ga ne možemo zapaziti poznatim osjetilima. Nekada se podrazumijevalo da se tijelo nalazi tu i nigdje drugdje. To poimanje se u kvantnoj fizici mijenja. Kvantni objekt klizi i u druge paralelne prostore. Znanost i misticizam tvrde da postoje zagonetni, skriveni prostori izvan dosega ljudskih osjetila. Autor je pojasnio: „Istinski diskontinuitet upućuje nas na transcendentni red stvarnosti a time i na slom materijalnog realizma.“ Možda je portretirani sa postamenta prešao u neku drugu dimenziju. To zna samo autor rada. Moguće je da umjetnik u galeriji ostavlja svoju sjenu?

Igra riječima i pojmovima okosnica je promišljanja o elementu zemlji u radu **Gordane Kužina**. Ona se, sklona igri oblicima i vizualnom eksperimentu, doslovno poigrava materijom zemljom i smislošću poruke. Na poravnatom, kvadratnom obliku koncentrirane tamosmede zemlje, bijelim zrcnima pijeska ispisuje tekst. Ona spaja riječi početak i kraj koristeći zadnje slovo prvog pojma kao prvo slovo drugog pojma. Tako promatrač ima pred sobom neku vrstu zagonetke jer ispisano može čitati kao početak i kraj ili početak i raj. Ukoliko znamo da je zemlja element koji u / na sebi ima sve ostale elemente, moramo se odlučiti koje će nam značenje postati osobna interpretacija rada. Ova dokumentarna fotografija intervencije u pejzaž, lend art, izaziva promišljanje o stanju zemlje kao mogućeg raja kojeg smo upropastili pohlepnošću. Ovo je svakako zanimljiv i provokativan konceptualan, akcionistički likovni uradak.

U suvremenosti ideja označavanja svih stvari, ali i osoba pod raznim izlikama, uz sladunjavo objašnjavanje kako je to za nas dobro, realizira se mikročipovima ili bar-kodovima. Na ovom tragu, **Miranda Legović** podastire humoran fotografsko-dizajnerski rad. Radi se o vreći za kupovanje na kojoj nalazimo fotografiju kodirane osobe. S jedne strane nalazimo leđa, a s druge strane lice označene osobe. Na žalost, ovakva tretiranje već doživljavamo na aerodromima i ulazima u javne ustanove i banke. Kapital, podržan vjerama i političke elite ovo evidentiranje pravdaju sigurnošću pojedinaca, a ne preispituju zašto sigurnost pojedinca pada. Pohlepa je u stanju da radije prrijedi čovječanstvo na beskrupulozne načine nego da svima osigura egzistenciju. A stalno ponavljam: Samo je potrebna pravedna preraspodjela profita.

Prilazeći radu **Milana Marina** ulazimo u područje reinterpretacije energija. Prostor slike očituje se ispunjenošću podloge ritualnim aktivitetom. Proces započinje na platnu, nanošenjem sloja sličnog žbuci, privremeno podatnog materijala. Nastavku izvedbe svjedoče

rezultati oblikovanja mrlja, područja boje ili intervencije potezom, ne nužno standardnim likovnim alatom. Mat površina, prigušen kolor, bogatstvo tonskih gradacija, gruba tekstura i snažna gesta, donose rezultat blizak autorovu senzibilitetu. Linija ponegdje ocrtavanjem naglašava oblik, a ponegdje ju nalazimo usamljenu, uvijek značajno ispostavljenu pogledu. Ponegdje kontroliran trag, fleka ili široki premaz, unosi bitnu životnost autorovog htijenja nudeći i nama intenzivni doživljaj.

Marin ne interpretira neko drugo vrijeme. On vizualno propituje stanje u sadašnjosti. Kao da tražeći sebe i nama pomaže prepoznati vlastita stanja. To je u duhu vremena jer propitivanje i sumnja su oznake promjenjivosti. Artističkim činjenjem umjetnik problematizira poziciju umjetnosti unutar uvriježenog konteksta, ali i ostalih građanskih ubičajenosti koje nas tište. Poslije nekoliko tisućljeća dogmatskih religijskih unisila i prikrivanja znanstvenih rezultata, pojavljuje se kvantna fizika. Kao što u povijesti nismo vjerovali da je Zemlja okrugla tako danas sporo prihvaćamo misao da je materija energija koja titra na sporij frekvenciji. Brže vibracije uzrokuju da materija napusti frekvencije koje pet ljudskih osjetila mogu opaziti. Na raspolaganju su nam samo vid, sluh, opip, okus i miris. Druge energetske sfere vibriraju prebrzo da bismo ih mogli percipirati. Prisiljeni smo doživljaj ovog rada pomaknuti ka intuitivnom iščitavanju. Likovni elementi koji sačinjavaju ovaj rad osmišljeni su zaustavljeni u trenutke čineći likovne događaje. Okosnica je snažna impresija. Moramo se upitati: Iniciraju li emocije kreativnost ili kreativnost odaje emocije?

Mat površina, prigušeni kolor, bogatstvo tonskih gradacija, gruba tekstura i snažna gesta donose rezultat: nelagodu. Situacija je bliža izvješću seizmografa stanja. Slojevi i grafolike intervencije naglašavaju dinamiku šokantnih promjena kojima smo obasuti.

Metaforički pristup, često u dodiru sa konceptualnim, obično osvježava ili upozorava jer je na rubu dosjetke. Korištenje simbola, od oblika preko znakova socijalnih situacija do predmeta sa uporabnim karakteristikama, **Slavicu Marin** privodi narativnom načinu likovnog promišljanja. Umjetnica poseže za staklenim teglama u kojima najčešće nalazimo prehrambene sastojke koje popularno nazivamo zimnica. Ali, u našem slučaju, umjetnica u staklenke pakira, sterilizira, vakumira neobičan sadržaj. Ona sprema zimnicu od metalne piljevine. Ovo iznenađenje sadržajem oštro nas osvješćuje. Shvaćamo da se autorica obraća stanju velike većine stanovnika. Podsjećajući nas da smo osiromašili i da nam je egzistencijalna sigurnost jednostavno uništena. Istražujući uzroke, vrlo brzo shvatimo da su nas divlji kapitalizam i pohlepno profiterstvo u suradnji sa religijskim udrugama, doveli do osiromašenja kritičnog broja žitelja tzv. demokracija euro-američkog područja svijeta.

Možemo citirati Bonamija koji kaže da "umjetnički radovi nisu više samo art, već su i antropološke, političke i socijalne izjave" te da "umjetnici nisu političke vođe ali su vizualni lideri". Jer, kroz njihove vizije možemo postići veću svijest o situaciji svijeta oko nas. Umjetnički artefakt tjera na razmišljanje za razliku od reklame u kojoj je sve jasno. U tom svijetlu Slavičin predmet možemo shvatiti kao autorsku izjavu. Ona nudi ideju dijaloga, razgovora znakovima, koji promatrača usmjeravaju ka oblikovanju vlastitog odnosa prema svijetu u kome živi zajedno s umjetnikom.

Josip Mijić zastupljen je radom koji funkcionira kao provokacija. On u kičastom okviru, kakve imaju gobleni ili mnoge uokvirene ilustracije po našim kućama, izmamljuje formu u kojoj se možemo pokušati ogledati. Na plihu unutar okvira, umjetnik aplicira platno na način da strši u prostor. Cijeli rad, zajedno sa okvirom boji u crno a istureni dio polira, izvodi glatkim, tako da se možemo ogledati. Ili, na njemu vidjeti iskrivljeno okruženje. Umjetnik rad naziva: „Idealni, iskrivljeni i realni JA“. Ali, to JA upućeno je i promatraču? Umjetnik nas dovodi nedoumicu. Temeljem naslova želimo vidjeti portret autora ali možemo ugledati samo svoj djelomični, iskrivljeni oblik. Umjetnik poručuje: "...Djelo vizualizira jednu od triju mogućih dimenzija unutarnje stvarnosti. Tjera promatrača na propitivanje ne onoga što vidi u konkretnom prostoru nego ono što se nalazi u njemu samome. Ta propitivanja su nužna za formiranje što realnije slike stvarnosti i realnog JA..." Umjetnik nas provocira želeći da pristanemo na svoj identitet. On nas proziva da budemo kreativci a ne pasivni promatrači. Naravno, ovo se ne odnosi na ogledanje u galeriji već se odnosi na našu hrabrost odnosa sa realnošću. Na naš stav i aktivnost vezanu uz situacije koje nam nameće vladajuća oligarhija i podjarmljujući trendovi religija i ekonomske elite, vladaoca svijeta.

Medijska arheologija, pronađena na internetu ili u tisku provocira **Radenka Milaka**. On izabire provokativni motiv i dosljedno ga prenosi u medij slikarstva. Ova artistska intervencija u svježju kolektivnu memoriju progovara o sumnji u usmjerenom dnevno interpretiranju situacija. Fotografija, kasnije slika, u javnom mediju izaziva kontradiktorne reakcije. Memorija, osobna ili kolektivna podložna je mistifikaciji. Činjenica je da bi ovaj rad izazvao pažnju u bilo kojem povijesnom trenutku jer, nažalost, povijest se ponavlja. Metafora koja je nametnuta motivom, u potpunosti korespondira s realnostima većine zemljopisnih cjelina koje se nazivaju državama. Problem je izgovoriti mišljenje koje nije u skladu s općim. Perfidna ponuda tolerancije, pod izlikom demokratskih doseg, rezultira ravnodušnošću. Poželjna je autocenzura. Rezultat osobnog mišljenja nažalost, usred lažne ali nametnute tzv. demokracije, može završiti bolno. Unutar ovog projekta, rad radikalno problematizira povijesni trenutak.

Penka Mincheva izvela je rad koji označen istraživanjem odnosa lokacija – vrijeme. Ovdje su zanimljivi autorski i tehnički postupci koje primjenjuje ova izuzetna umjetnica. Motiv je oblikovan otiskivanjem malog pečata s ugraviranim tekstom MY MIND. Autorica udaranjem pečata i slojevanjem otisaka formira crtež koji prikazuje dio tekstila, naboranog i ovješnog, najvjerojatnije gledan izvana, kroz prozor neke kuće. Nakupinama pečatnih otisaka oblici su značajki izvedeni pa ova zavjesa djeluje uvjerljivo, kao da se poigrava na vjetru. Oskudna, monokromatska paleta bogata je rasterima i tonovima. Između crne i bijele postoji spektar sivih tonova postignutih gustoćom udaraca pečata da bi ponegdje bio donesen čak i odsjaj osvjetljenijih elemenata. Ovaj motiv uz neobičnu izvedbu traži različito izitanje za razliku od poruka reklama.

Rad nudi promišljanje osobnog statusa na dva nivoa: prihvaćanju motiva ili propitivanju pozicioniranosti osobe u konvencionalnom društvu. Zavjesama se skrivamo, odvajamo od svijeta, označujemo neko naše intimno mjesto. No, intima osobnog prostora je uzurpirana. Postajemo svjesni da se život dramatično promijenio zbog utjecaja medijskih sustava pa se društvene konvencije više ne daju objasniti na osnovi tradicionalnih društvenih normi. Administracija divlja. Osvrćemo znanosti, ali ona opet razočarava: Znanost je dala glavne mehanizme društvenih podjela i nadzora i uz to nudi sredstava za umirenje stresa. Vrijeme poslije zahuktalog postmodernizma donosi nov način gledanja na svijet. Stare teorije i paradigme obitelji, naobrazbe, religije i sl. moraju se preispitati u novom svjetlu. I ovaj rad nudi nam inicijaciju za uspostavljanje drugačijeg senzibiliteta novog doba. Penka Mincheva se igra s promatračem. Nudi intimno aktivirajući radoznalost. Motiv, vizualni isječak, detalji kojim se služi autorica, transponiran je i preneti na nivo znakova. Znak je oblikovan znakovima.

Zoltan Novak izvodi vizualno promišljanje kao svojevrsno propitivanje smisla prometnog znaka iz grupe izričitih naredbi. Parafrazirajući je znak koji diktira zabranu kretanja u oba smjera. Umjetnik ga redizajnira, smisljeno preuređuje. Rezultat je narativniji od originalnog znaka. Promatrač na podlozi prepoznaje scenu tučnjave, podrobnije, scenu gdje dvije osobe mlade jednu osobu. Akteri nisu označeni nekim posebnim obilježjima pa je vjerojatno da su u ovoj gunguli zabilježeni obični ljudi, možda susjedi, osobe iz svakodnevnice. Umjesto čiste crvene u okviru ili bijele unutar njega, nalazimo tragove oblika križa. Autor rad naziva „Događaj“. I, već smo probuđeni: Zloraba demokracije, uska specijalistička edukacija bez širine pogleda, lažirane povijesne vrijednosti, lažni moral propagiraju se s javnih mjesta. Promovira se klerikalizacija i relativiziranje fašizma. U porodična stabla uvode se ptice rode. Licemjernost religije ogleda se u činjenici da se može činiti bilo što, ali da to nitko ne vidi. Religija nas, umjesto na toleranciju, huška na maltretiranje onih koji misle drukčije. Svjedoci smo toga.

Bruno Paladin potvrđuje se kao igrač, istraživač koji uvijek traži novo i koji se odriče prošlih razmišljanja da bi na osnovi iskustva gradio nove. Pred nama je njegov dramatični relief. Umjetnik uslojava, niže, slaže slojeve kojima gradi razigranu ali stabilnu kompoziciju. Ponegdje ostavlja praznine. On ne nudi oslonac za pogled već je ritam postignut gustoćom / frekvencijom elemenata. Rad podliježe premisi istraživanja, eksperimentiranja ali se oslanja na suvremenost. Kako po izboru i pristupu materijalu tako i po značenju. Rezultate iznjuduje izvedba, gruba obrada: uporaba vatre, izjedanje kemikalijama, mehaničko apliciranje. Na razmeđu iskustvenog i spontanog Bruno Paladin oblikuje prostor koji kao da je kolažiran materijalom iz arsenala ubojitih mašinerija. Postaje nam jasno da autor na likovni način problematizira vrijeme u koje je on sam, ali u koje smo i mi uronjeni. Autor tu možda nije radikal, ali naznačuje stanje stvari. Promatrača dovodi na razmeđu. S jedne strane, pruža mu asocijativne elemente, ali ih ostavlja nerazgovjetnima. Umjetnik sluti da promatrač prije zapaža cjelinu a kasnije uočava detalje. Ovime umjetnik signalizira površnost kojoj je sklona većina ljudi naše civilizacije. Odgajamo se na kratkim porukama reklama, jasnim i ciljanim. One su uvijek u funkciji profita jer nam nameću kratka značenja koja nemaju drugu svrhu osim zapamtiti naziv proizvoda. Za suptilne i višeznačne radnje nemamo strpljenja. Prepuštamo se

nametnutim jednoslojnim TV serijama. Nuđeci sklop ambivalentnih elemenata koji označuju agresivnost povijesnog trenutka, umjetnik nudi ideju misaonog redefiniranja osobnog položaja u kaotičnom svijetu. Svjedočenje se pretvara u viziju.

Plava boja u slikarstvu uvijek asocira na bezgraničnost neba ili vode. Ona označuje širinu, prostranstvo, doživljaj vedrine, slobode. Plavetnilo kao čežnja mogao bi biti naslov rada kojeg potpisuje **Tereza Pavlović**. Ona plave tonove koristi kao poveznicu, kao medij koji ujedinjuje ostale elemente rada. Plavo veže uz misao, doživljaj, ideju. Usred promišljanja životnih situacija nalazi se fluid spoznaje otkriven impresijom. Izčitavamo: autorica upisuje tekst koji je čitak: Blues night. Usred šarolikosti civilizacije, ovdje nalazimo unisone tonove koji kao da žele oplemeniti dan.

U slobodnoj interpretaciji, slojeve možemo doživjeti kao uzavreli zrak koji titra a kroz kojeg prolaze, redaju se energije. One su neka vrsta barijere, graničnici između pozicije promatrača i ponuđenih dalekih prostranstava. Kao pogled s palube broda. Sliku pred nama možemo doživjeti kao umjetničku interpretaciju osjećaja nesigurnosti, ispitivanja smisla, propitivanja samoće. Ali i kao slutnju nekih novih prostora. Osobni doživljaj autorice izgovoren je kompilacijom graničnih područja ideja, stanja i oblika.

Svi tijekom života tražimo mir ali smo preokupirani nametnutim stanjima i informacijama koje zapravo ne želimo. Mnoge nas uznemiruju. Ljudski rod više voli i poštuje zakone, propise, pravila. Pojedinač rijetko koristi slobodu koja bi hrabro mijenjala ustaljeni život. Okruženje prisiljava, ali i većina ljudskih jedinki nisu sklone propitivanju ideje drugačijosti. Tako njihove odluke prečesto bivaju korigirane u urednost, redovnost, uobičajenost. Čim osoba uzme neku neustaljenu slobodu dobiva epitet: neprilagođen. Hrabrost je sanjati i živjeti na svoj, drugačiji način. Čini se da je Tereza birajući plavo željela ovu boju doživjeti kao otkupljujući faktor, medij koji se nudi kao elementarna jedinica pomirenja. Tako doživljaj ovog umjetničkog rada možemo prenijeti na simboličnu ravan. On postaje metafora: slično tajno ispisano grafitu, prikriveni, zasjenjeni znaci na plavetnilu ekspresije, uvode nas u senzaciju alkemije duhovnog.

Umjetnici najčešće nisu revolucionari ali često svojim radovima komentiraju ili problematiziraju recentne događaje koji ih zbunjuju ili sa kojima se ne slažu. Često su radovi angažirane izjave vezane uz lokaciju i vrijeme. Jedan tako određen rad potpisuje **Iva Pevalek**. Rad je manjih dimenzija, ali ispunjen značenjem još uvijek aktualnih atribucija. Autorica okreće platno naopako, pred promatračem je stražnja strana. Vidimo elemente uokvirivanja, završne rubove platna, metalne zakovice i drveni okvir. Platno je poderano, a na dijelu kojeg vidimo, zapažamo plavo obojene dijelove lika koji kao da je izvađen iz nekog stripa. U pozadini, kao glavna scena rada, nalazi se fotografija dviju nebodera u New Yorku koji su stradali 2011. godine. Umjetnica radu daje naziv: „Escape/Bijeg“. Čini nam se kao da je autorica sama probila, razbila barijeru platna da bi se okrenula od neugodnih zbivanja. Sama je komentirala rad: „...Nekad je potrebna mašta da preživiš stvarnosti...“.

Likovna i sve ostale umjetnosti imaju u sebi ugrađen komunikacijski segment, bez obzira radi li se o monologu ili ponuđenom dijalogu. Cijeli rad ili njegovi dijelovi postaju ideogram. Sva je povijest umjetničke prakse zapravo dekodiranje usmjerenih poruka, iniciranih komunikacija, koje su upućene na razumijevanje i iščitavanje poznatom ili nepoznatom promatraču. Na tragu ovih postulata, **Iris Poljan** nudi dosjetljiv triptih kojeg naziva „Vrste komunikacija“. Umjetnica upotrebljava nelikovne predmete i materijale te oblikuje tri oznake: za vid, sluh i govor. Dosjetljivo i jednostavno, možda najuvjerljivije od sva tri segmenta rada, tamnom siluetom glave i koncima u bojama koji polaze i ulaze u usta, definira pojam verbalne komunikacije. Ovaj segment kao da ilustrira sve lijepe, manje lijepe, ali i bedaste komentare koje izgovaramo ili čujemo. Ponekad hotimično, ponekad ciljano... Ideja koja metaforički predstavlja vid, koloristički je različitija pa se ovdje pojavljuju obojani papiri i različiti oblici. Čini se da umjetnica nije baš zadovoljna viđenom okolinom pa su u većini kvadratični oblici. Dozu vizualizirane lirike predstavlja opetovano prisutna nit konca u boji. Treći osjet, akustičnu komunikaciju, autorica predstavlja svjetlijim tonom glave. Uz geometrizirane oblike koji su ovdje manji, i već korištenu nit, autorica dodaje zapise. Oni su na njemačkom jeziku i čini se da su izrezani iz poruka cyber udvaranja i/ili cyber komunikacije. Pomalo ilustrativni i edukacijski pristup, ovom promišljenom triptihu, ne remeti šarm i likovne kvalitete. Dobivenu situaciju promatrač dekodira sukladno poetici i svom osobnom senzibilitetu.

Vizualno i značenjski zanimljiv rad potpisuje **Dijana Rajković**. Ona kažiprstom, na način ponavljanja otiska, oslanjajući se na osobni tjelesni znak, problematizira općenito, ljudsko i univerzumsko. Promišljeno multipliciranje iznjedruje osobiti rad. U postupku ona koristi medij, tehnologiju kojom se najčešće služi, keramiku. Koristeći neambiciozni, ovalni oblik podloge, umjetnica tvori zavojnicu, spiralni niz znakova identiteta. To čini utiskivanjem svog prsta u podatan medij zemlje. Kasnije, pečenjem, oblik postaje trajan, ali krhak. Uz to rad dobiva ton koji, uz značenje nosi daktiloskopski preciznu oznaku autorstva. Ovim postupkom ona otkriva, pa slijedom niže, fraktalne formacije, elemente koji se ponavljaju u svim smjerovima tvoreći isti oblik, ali drugačijih karakteristika. Ovim artističkim svjedočenjem umjetnica podsjeća kako mikro i makro kozmos, cijeli univerzum, titra različitim frekvencijama. No, moramo znati: što sporije vibrira, to se čini gušćim. Što brže vibrira, to ima manju gustoću i manju čvrstinu. Materija je energija koja titra na sporijoj frekvenciji. Jako brze vibracije uzrokuju da materija napusti frekvencijski raspon kojeg ljudskih, bijednih pet osjetila mogu opažati. Druge dimenzije su sfere koje vibriraju prebrzo da ih možemo primijetiti. Dijana Rajković osvjetljuje ritam uz bilježenje neponovljivih znakova osobnog. Ona sluti posebnost unutar univerzuma, a spoznaju umiruje u mediju zemlje.

Relja Rajković progovara o kretanju. On asocira na vizualizaciju turbulencija suvremenog svijeta. Naš život se dramatično promijenio zbog utjecaja medijskih sustava pa se konvencije više ne daju objasniti samo na osnovi tradicionalnih društvenih normi ili izračuna. Značenje umjetničkog djela dekodira se pomoću svijeta umjetnosti i kulture kao mehanizama iniciranja značenja i smisla. Otkrili smo da spirala, vezana uz Fibonaccijev niz brojeva, podrazumijeva spiralno kretanje vrijednosti. Reljinim likovnim radom začas smo u kućici puža ili nautilusa ili u razmjeru sjemenki suncokreta. Izbor jezika znakovlja ovom umjetniku služi kao naznaka aktivnog doživljaja i interpretacije svijeta. Jer, mijena, tijek, kretanje je stanje. Iako se sve oko nas kreće, mi ne primjećujemo pomake. Čak i promjene dijelova dana zapažamo tek kad uslijedi nagla promjena. O životu gajimo uvjerenje kako ima puno vremena pred nama ne sluteći da ono teče bez prestanka i da nam je rok trajanja, u odnosu na univerzum, sasvim neznan i kratak.

Umjetnik rad naziva „Zavežljaj“. Promatraču je ponuđen manji, trodimenzionalni znak koji bi, zanimljivošću odnosa oblika i prostora, proporcijama, u većim dimenzijama, mogao postati neka odlična javna skulptura.

Zdravko Rajković evocirajući duboko proživljene osjećaje osobnog stanja kreira pejzaž. Tako spaja osobno s materijalom nuđeci nam trenutak procesa. Bogati raspon zagasitih plemenitih tonova uvodi promatrača u meditativno stanje. Daleke predjele zastire slutnja praznine. Promatrač je izazvan na uživljanje. Ravnodušnost izostaje. Doživljaj umjetnika inicira buđenje uspavanih mogućnosti percepcije promatrača. Rajković to ne čini naprasito niti dosjetkom. On to čini dostojanstveno, gospodski, neprikrivenim stavom. On upečatljivo iznosi težinu intimne spoznaje neminovnosti trenutka.

Aleksandra Rotar predstavljena je radom fotografskom tehnologijom. Ona zapaža pa obrađuje neznan, prozaični motiv. Grupa, hrpa metalnih vijaka postaje objekt, tema za likovni zapis. Nakon snimanja, umjetnica obrađuje motiv na način da izuzima kolor i meke sjene. Na radu se ponegdje prepoznaju elementi a na nekim se motiv pretvorio u dezen, vizualnu igru čvrstih tonova. Ovim postupkom autorica dramatiizira kadar bez obzira na sadržaj. Rasterirane površine možemo doživjeti kao suvremene, nesimetrične arabeske. Motive umjetnica pronalazi u naglašeno neprirodnom okruženju. Ova ponuda ocrtanih tehnoloških oblika ipak nosi likovne kvalitete. Dijelove motiva autorica dovodi do neprepoznatljivosti uzimajući iz ponude samo tamne i svijetle dijelove realnosti. U nekim obrisima raspoznajemo objekte a na nekim radovima su pred nama doslovno samo svjetlosni titraji. Iako su dovedeni do ruba apstrakcije, oni ostaju prepoznatljivi prijenosom dojmova. Tako i nepregledni dijelovi površine rada kroz iskustveni pristup promatrača bivaju dekodirani. Umjetnica problematizira ideju mentalnih slika. To su one slike koje ne možemo vidjeti, koje ne postoje ali se nalaze u našim zamislima. Postavlja se pitanje materijalnosti viđenog i zamišljenog, objekta i slike. Paul Virilio raspravlja o tome i tvrdi da virtualne, informatičke ali i televizijske slike kao „mentalni predmeti“ već postoje i kao takve imaju utjecaj na našu svijest. Ova mentalna slika ostavlja mogućnost nadopunjavanja. Kao pred bojanom, ovi radovi traže od nas angažman dopunjavanja oblika. Umjetnica nam ne nudi završen mentalni predmet već se povlači od detalja i likovnim kontrastom budi našu maštovitost.

Ovaj svojevrsni grupni portret s navojima, unosi ideju konfuzije. Pogled na rad preklapa se sa tendencijama suvremenih medija u službi kapitala. Njihovi prikriveni ciljevi su stvoriti što više informacija sa što manje značenja kako bi se ljudi udaljili od instinktivnog,

senzibilnog doživljaja okruženja. Tako je s njima lakše manipulirati ako su odvojeni od intuicije, nadahnuća, čistih, nepomućenih dojmova.

Metar, mjerni instrument kojeg su ljudi dogovorili, određen ili urešen udaljenostima oznaka milimetra i centimetra, **Refik Fiko Saliji** preoblikuje u oblik petokrake zvijezde. Petokraka zvijezda ima mnogo konotacija i što pripisanih, a što proračunatih značenja. Od ezoteričnih, političkih pa do geometrijskih, znanstvenih. Da su kolinearne stranice iznutra spojene, radilo bi se o pentagramu. Za ovaj znak postoji mnogo kontradiktornih teorija od okrenutog pentagrama pa do prisutnosti ovog znaka u dalekoj povijesti čovječanstva. Čini se da se umjetnik njime provokativno poigrava. Dosjetljivo koristeći pretvorbu na rubu alkemije, mjernoj alatki daje značenje simbola. U svakom slučaju, sasvim uobičajeni predmet dobio je smisao koji je snažniji od zbroja njegovih startnih kvaliteta kao predmeta za mjerenje. Za one koji ovaj simbol pripisuju samo političkom značenju, treba reći da je morska zvijezda ili jezgra jabuke u obliku petokrake - fraktalni detalj, a i da pivo Heineken ima petokraku i to crvenu na svojoj etiketi.

Robert Sironić osobnim zapažanjem locira ideju ovog projekta. On, prolazeći ulicom, primjećuje grafite. Pažnju usmjeruje na stare, povijesne zidne natpise. Uz malo poznavanje povijesti postaje jasno da se radi o grafitima s konca drugog svjetskog rata. Očito je da su ove grafite pisali pobjednici, antifašistička lijeva alijansa. Fotografija je snimljena u današnjem vremenu pa je očito da ta, lijevo naznačena idejna orijentacija sve ove godine nikome nije smetala. To je karakteristično, posebno za Istru. Skoro da bi mogli ovaj dokument vremena predložiti za zaštitu, kao spomenike kulture.

Kadar ove fotografske bilješke kvadratnog je izreza i obiluje tonskim gradacijama. Tu je zabilježeno nekoliko slojeva, stilova zidnih napisa. Najočitiiji su bijeli i crveni zapisi a dominantna je zvijezda petokraka. Autor prikazuje scenu onakvu kakva jest i u kadar pripušta kasnije na zid montiranu električnu instalaciju kao i ogrebotine po zidu učinjene oštrim predmetima a djelomično zubom vremena. Ova odlična fotografija ima i likovne i dokumentarne kvalitete.

Goran Skorup Gromsky, zapaža i fotografski bilježi nelogičnu situaciju u okruženju. On zaviruje u žutom bojom označeno područje i na humoran način prenosi dojmove. Iza privremene ograde nalaze se mogući otpaci ali i mogući elementi neophodni za građenje. Začudna poruka, dizajnirana, uređena i otisnuta, obećava, bez obzira na realno stanje unutar područja koje prolaznici ne smiju vidjeti. Tako, ovaj rad progovara o prikrivanju, lažiranju realnog. Maskiranje situacija koje nisu građanski podobne imperativ je našeg suvremenog konfuznog vremena. Tako se prikrivaju istinski uzroci kriza, iniciranih ratova, međuljudskih odnosa. Stari ali prešućivani stav religijskih udruga da se sve može činiti ali da nitko ne vidi. Uče nas da je krv nešto ružno, da su bolesnici otpisani ljudi, da su neke životinje gadjilive, da su susjedni narodi neprijatelji.

Promjenom paradigmi, u drugoj polovici prošlog stoljeća, fizika i filozofija su se toliko približile da se u znanstvenoj literaturi tekstovi prelijevaju. Suvremenom spoznajom o uvjetovanosti i umreženosti nas samih sa svim stvarima oko nas (ovdje ne mislim na Internet), postaje jasno da ne postoji „centar“ niti „osnivač“. Umjesto hijerarhije prepoznata je mreža, umreženost. U oštroj neskladu sa religijama, svijet i univerzum se pokazuju kao nedjeljiva cjelina. I, još i više od toga, kao međusobno uvjetovana ekološka zajednica koja je konstantno promjenljiva. Društvena uređenja, vjere, nacije, podjele na bogate i siromašne iz ovog diskursa izgledaju smiješno. Užasava nas spoznaja realnog stanja: civilizacijske norme duboko su u prošlosti, zaostalosti a ništa nismo naučili čak niti spoznajom da je zemlja okrugla i da smo na njoj malo gore a malo dolje.

Dorotea Smrkinić zastupljena je radom koji odražava suvremeno, očito nesigurno i problematično vrijeme. Njen rad obiluje bogato slojevanim, tamnim tonovima. Čini se kao da je zagasitost kolora površine rada postignuta paljenjem. Na platnu zapažamo naznake simbola. Unutar formata izveden je romboidni oblik sa rasterom okomitih gustih namaza boje. Oni su prekinuti horizontalnom trakom koja ide po sredini paralelograma. Iako su gornji i donji kut geometrijskog oblika spojeni linijom nejednake debljine, mogli bi unutar formata rada uočiti križ. Čini se da umjetnica problematizira simbole, znakove. Ona ih kombinira nudeći neka nova značenja.

Ovo nas podsjeća da je svakodnevnica pretrpana nazkovima, stalnim nametanjem slika i zvuka, naročito u elektroničkim medijima. Prisutno je stalno forsiranje reprezentiranja. Grubost pravila, sistema normi koje nameće određeni kulturni krug rezultira interakcijom koja ima karakter borbe u kojoj se instinktivnoj snazi individualnih stremjenja opire represivna narav društvenih zadatosti. Umjetnica reagira kombinirajući i propitujući nova značenja i/ili protestirajući protiv zadatosti. Jer, potrebno je očistiti i izoštriti čula da bi se moglo distancirati od pretrpanosti i prepoznati značenja i kvalitete pojedine oznake ili poruke. Svijet mentalne slike (Paul Virilio) u našim percepcijama približio je original i iluziju, ali je udaljio estetičko iskustvo od stvarnosti. Događa se manipulirano vizualno/zvučno iskustvo uslijed kojega ne zamjećujemo divljanje ekonomske, religijske i političke moći. Problem civilizacije nisu niti vjere, niti državnice niti politika, lijevo ili desno usmjerena, već nepravedna preraspodjela dobara, prihoda, ostvarenih vrijednosti.

Krešimir Sokol, rasni i maštoviti umjetnik, 2011. godine odlučuje raditi grafite. Grafiterstvo je najčešće, zaodjenuto tamom noći i idejom pamfleta, provokacije. Grafit je redovno dosjetka, provokacija, tajna misija. Ovaj predstavljeni Sokolov rad/grafit likovno je stiliziran. On podlogu dovodi do vizualnog stanja koje mogu izčitati samo oni koji se bave sličnom problematikom.

Umjetnik nam ne nameće stav ali nas grafiterskim načinom igre uvlači u promišljanje o suvremenom povijesnom trenutku. Ne možemo preskočiti događanja kojima smo okruženi. Od vulgarne domaće političke scene do neposluga vladajućoj eliti na ulicama New Yorka, Atene, Londona, Brisela ili Berlina. I ovdje, u našem provincijskom području, raste tenzija nezadovoljstva stanjem u državi, na kontinentu, u svijetu. Podivljali kapital, državnici u funkciji menađera umjesto demokratski izabranih predstavnika naroda koji se o narodu i brinu, doprinose urušavanju cijelog sistema. Već smo odavno svjedoci eksploatacije i nametanja novog rasporeda interesa u novom obliku kolonijalizma. Kapital je sada posegnuo za životima onih koji su ga poštovali, stanovnika tzv. zapadnih demokracija. Od pohlepe je previdio da si time odsijeca vlastitu stabilnost. Kao i sve dosadašnje monetarne krize i ovu će platiti srednji i najsiromašniji sloj stanovnika. Grafit i ulično slikarstvo još je jedan od načina osobne građanske neposlušnosti. Krešimir Sokol reagira, „prlja“ javne površine nečim osobnim. On se ne koristi političkim parolama. On uzima brojeve. A, zar u ovo vrijeme kapitalističke hipokrizije nisu jedino brojevi važni? Novčanice, stupanj inflacije, porez, najvažnije stvari naše jedne civilizacije izražavaju se brojevima.

Krunislav Stojanovski predstavljen je radom „Meandar“, (Homage á Knifer). Moramo znati da je meandar zemljopisni pojam koji označuje vijuganje rijeke kroz ravnicu. Ideja meandra, otkrivena je u grčkoj ornamentici, ali i prije u obliku svastike. Knifer, kao očiti poklonik Maljevića, vezuje se uz taj njemu značajan oblik. Ograničenje teme uzrokuje strah od gubitka identiteta kojeg je Knifer pasivnim manipulacijama pretvara u prednost. Tako oblik meandra postaje njegova životna okosnica kojom se upornošću, nameće na likovnoj sceni. Nešto drugačije, jedan radoznaliji umjetnik, Krunislav Stojanovski, problematizira već geometrizirani oblik meandra. Nameću se paralele i/ili neskladi ova dva pristupa istom motivu. Stojanovski ne polazi od motiva već od ideje motiva, obilježenog brendom Knifer. Kako su sve stvari podložne rekapitulaciji, tako će i vrijeme pokazati je li taj opus spreman za prijenos u suvremeno vrijeme kao univerzalna vrijednost ili kao kuriozitet. Jer, suvremenost se ponovno obraća promatraču. Pojavljuje se monotonija Kniferovih radova jer on ne poštuje promatrača. On je sam sebi dovoljan.

Nastaje problem tretiranja rada Krunislava Stojanovskog: da li je u pitanju citat, je li autonoman ili je parafraza Kniferovom opusu? Stojanovski u meandar uvodi linijski raster i kolor, ali ekspresivno, dobivajući taloge, reljefne naslage linija boja. Ukoliko se ne bi referirao na Knifera, ovi radovi zasigurno zaslužuju pažnju. Ideju motiva Stojanovski zamjenjuje oblikom meandra. Znak se ovdje pojavljuje kao dvostruko propitivanje. Tako Kniferov meandar ostaje znak prošlosti, a Krunislavov rad na razmeđu kritičarskih stavova. Uvijek ostaje pitanje odnosa promatrača ili komentatora.

Ljudska osjetila izoštrjena su samo u pet slučajeva: vid, njuh, okus, opip i sluh. Ostale mogućnosti, kao npr. intuicija, zanemarene su. **Nina Šperanda** problematizira neke od kombinacija uvriježenih osjeta ali uvodi i ideju slutnje. Ovaj njezin rad, izdvojen iz triptiha, zadovoljava i likovne i sadržajne elemente umjetničkog predmeta. Na ovom fotografskom radu uočavamo cijeli niz događaja koje umjetnica vješto oblači u tajanstvenost. Tu je lik muškarca sa kačketom, osoba koja rašireni dlan približava svojoj glavi, osvjetljen prozor, siluete eksterijera. Svjetlo javne rasvjete, tonirane žuto, prodire u interijer u prvom planu ali i definira sve siluete prikaze. Umjetnica nas uvlači u mistični svijet osobnog doživljaja realnog što znalački interpretira. Ovaj rad snažno progovara o dojmu komunikacijskih datosti naglašavajući osobni pristup. Atmosfera kadra dovedena je do usijanja, promatrač naprosto panično traži dešifriranje sadržaja.

Autorica bira scenu na rubu bizarnog. Refleksija općeg stanja civilizacije ujedinjena je sa osobnom nelagodnom. Umjetnica je zaista vidjela, čula i osjetila ovakav prostor. Poigravajući se osjetilnim senzacijama i suvereno baratajući tehnologijom, postiže iznadprosječne rezultate. Nina Šperanda izgovara dijagnozu socijalnih odnosa u suvremenosti a da pri tome nevjerovatno snažno uklapa intimni doživljaj.

Luiza Štokovac, na izloženoj fotografiji koju naziva: Ulični ukrasi, problematizira vjersko-sekularnu problematiku. Pred nama je scena s neke lokacije na kojoj vidimo patuljka i malu skulpturicu madone sa djetetom. Oni su postavljeni na komade iverice koja ne djeluje stabilno. No, ovdje je i sve drugo naopako. Dijete nema glavu, a umjesto nje zapažamo metalnu kuku koja viri iz zida. Također, patuljak i madona kao da su spojeni granom neke biljke puzavice. Očito je da scena nije režirana već zapažena bez obzira na nevjerovatne humorne konotacije.

Ovo je simboličan sukob sekularnog, bajkovitog i vjerskih amuleta. No, zar i ateistima sve vjerske priče nisu bajke? Uostalom, sve su one rekonstruirane i prilagođene interesima nekadašnjih, ali i suvremenih vjerskih vlasti.

Bojan Šumonja predstavljen je slikarskim radom izvedenim uljem na platnu. Na slici raspoznajemo osobu koja je preko glave pokrivena komadom tekstila. Osoba kao da rukama pokušava naći orijentire u prostoru. Čini se kako se radnja događa uz morsk obalu jer u dnu rada zapažamo oblike koji asociraju neka morska bića.

Ovaj rad dodiruje pitanje slobode i mogućnosti korištenja osjetila. Pojam „sloboda“ znači biti nesputan, neograničen, nezarobljen, djelovati bez prisile ili zabrane. Neke faktore slobode možemo ocjenjivati pomoću pet osjetila s kojima raspolaže ljudski rod. Njih koristimo za određivanje gabarita i snalaženje u okruženju. No, poneki ljudi, zadojeni religijom ili nekom doktrinom, često ne žele koristiti niti njih pet. Radije prikrivaju stvari koje mogu vidjeti, čuti, namirisati, opipati ili okusiti. Radije vjeruju službenim vijestima sa TV ekrana ili nekoj iskonstruiranoj religijskoj teoriji. Pitamo se da li osoba sa slike želi skinuti veo i pogledati?

Ili, ukoliko je na slici osoba kojoj je nametnuta ova koprena, iznjedruje se pitanje: u kojoj mjeri živimo u poremećenom prostoru nesloboda? Sve je više zabrana, tzv. demokratskih odricanja u korist nekih povlaštenih, nacionalističkih, profilerskih, vjerskih skupina. Prisiljava nas se da, za sve više, sasvim benignih stvari, od nekoga moramo tražiti dozvolu. Lako se prisjećamo ograničenja prostora slobode: nadzorne kamere, čipiranje, praćenje mobitela, prisluškivanje, praćenje na društvenim mrežama... Tu su repesije zbog bilo koje drugačijosti koja nikome ne škodi: šetanje bez odjeće, zabrana korisnih i štetnih opijata (ali je alkohol dozvoljen!), pušenje, uporabe ljekovitog bilja... Uz to, zanemarujemo osobnu komunikaciju. Direktna komunikacija zamjenjuje se iluzionističkom efemernošću ekrana. Nažalost, većina ljudi još uvijek nije došla do spoznaje o svome stanju neslobode, kao što nije postala svjesna potrebe da se takvo stanje promjeni.

Zadatak je široke edukacije, ali i umjetnosti, razvijanje svijesti o slobodi i ukazivanje na neophodnosti individualne slobode, kao preduvjeta za slobodu društva. Možemo se osloniti na Bonamijev zaključak prema kojem „slike nisu više samo slike, već su i antropološke, političke i socijalne izjave“ te da „umjetnici nisu političke vođe, ali su vizualni lideri“. Jer, kroz njihove vizije možemo postići veću svijest o situaciji svijeta oko nas.

Zanimljivim i promišljenim radom zastupljena je **Goranka Supin**. Promišljajući ovaj rad, umjetnica se odlučuje koristiti slovima. No, izabire on koja se ne čitaju osjetilom vida, već su namijenjena za čitanje dodirujući prstima. Ovaj rad propituje nekoliko tema i tjera na razmišljanje. Podsjeća nas na drugačijost, na slijepu i slabovidne ljude. Upozorava na različite načine pisanja, ali i na druge moduse percepcije. Jer, Ljudski rod koristi samo pet osjetila: vid, sluh, okus, dodir, njuh, ali u univerzumu postoji još drugih i drugačijih načina doživljaja koje ljudski rod niti ne pokušava spoznati. Marketinški usmjerena suvremena civilizacija ne radi na tome, već se zadovoljava materijalnim. Četiri dimenzije, duljina, širina, visina i vrijeme, većini su način za percepciju stvarnosti. No, fizikalne teorije govore o barem deset dimenzija postojanja. Uz nabrojene četiri, uključuju se dimenzija kvantnog polja i dimenzija struna. Za spoznavanje novih dimenzija potrebno je osposobljavati čula. Umjetnica nas provocira rabeći Braillovo pismo. Ona nam na vizualni ili dodirni uvid nudi cijelu abecedu u gornjem dijelu rada, a u donjem dijelu rada donosi citat iz knjige „Mali princ“, Antoine de Saint-Exuperyja koji između ostalog navodi: „Čovjek samo srcem dobro vidi. Suština se očima ne da sagledati“.

Noel Šuran predstavljen je konceptualnim radom iz projekta QUOD FATUM EST OVIUM. Umjetnik nudi neobičan pristup izboru motiva, oblikovanju i plasmanu likovnog promišljanja. Ovaj rad predstavlja završnu dio work *in progressa* višemjesečnog istraživanja. Tu su tri vrste predmeta: fotografski portreti ovce, njena koža te zapisi. Sva tri elementa su u vezi. Portret je svojevrsni *hommage* pokojnoj ovci, koža je njen ostatak, a zapisi su pojašnjenja koja, umjesto imena, odaju karakteristike ponašanja životinje dok je bila na životu. Komentar autor bilježi narodskim jezikom, jednim od istarskih narječja.

Čitajući zapis, postaje jasno da je ovca iskazala neposluh krdu i pastiru. Preneseno na ljudski rod, to bi bio građanski neposluh. Neskrivena i ispoljena drugačijost je osnovni razlog zašto je životinja ubijena prije vremena. Portret ovce i njena povijest koju iščitavamo iz izloženih artefakata, metafore su recentnog stanja civilizacije. Mi svjedočimo umjetničkom angažmanu na rubu provokacije. Lik ovce kojeg nalazimo na fotografiji, naročito ljubiteljima životinja, izaziva pitanja. Postavljen uz ostale atribucije, djeluje uznemirujuće. Uspoređujući lik s humanoidima, prisjećamo se da se većina ljudi, prepušta uobičajenim i uvriježenim oblicima ponašanja radi boljeg prihvaćanja okoline. Eventualne drugačijosti ili iskakanja prikrivaju se jer uobičajenost postaje alibi sistema. Vlade i prebogatije religijske udruge truju nas uvjerenjima o nacionalnom identitetu. Zar nije strašno da se ratovi vode zbog ove apstraktne ideje? Inzistiranjem na razlikama u odnosu na druge (religijske) zajednice, otvaraju se sukobi. Edukacija bi pomogla, ali je suvremeni sistem školstva spao na sakupljanja poena i specijalizacije zanemarujući opće i široko znanje koje bolje oblikuje percepciju osobe. Ovaj rad izaziva mnoga pitanja. Određeno razočaranje civilizacijom izgovoreno je likovnim jezikom. Možemo se upitati jesmo li postali promatrači ili smo ipak akteri civilizacije, društva, okoline u kojoj funkcioniramo? Jesmo li pozicionirani u poslušnog, pasivnog promatrača koji ne riskira već slijepo i bez otpora proživljava svoje vrijeme trajanja?

Nicola Tomasi predstavljen je radom kojeg naziva „#M12“. Radi se o slikarskom radu kombiniranim tehnologijama. Na nekim dijelovima podloge, umjetnik koristi reljefno dograđivanje elemenata rada. Uočavamo sliku nekog, vjerojatno industrijskog zdanja. Ono je zanemareno, ima zamrljane ili razbijene prozore te zapuštenu fasadu. Odmah pomislimo na mnogo zaustavljenih pogona, upropaštenih tvornica i sumnjivim transakcijama preprodatih lokacija. Autor doživljava i preoblikuje zapaženo. Rezultat upire prstom u socijalno stanje. Mapiranje je to doživljaja situacija i trenutaka vremena u kojem i sami sudjelujemo. Rad je nastao intervalu između perioda tzv. zrelog kapitalizma i njegovog raspada. Propitivanje smisla funkcioniranja grubo nas osvješćuje. Nebriga vlada, vlasnika kapitala i religijskih udruga, o stanju populacije, očita je. Ovakvi spomenici industrijske prošlosti, danas mogu poslužiti kao squatterska lokacija. Ima sve više stanovnika demokratskih država kojima je jedino to preostalo.

Politički, bankarsko administrativni, socijalno nepravedni sistem nalazi se pred raspadom. Za to vrijeme, fizičari/filozofi kvantnom teorijom, bozonom i spoznajama redefiniiraju realnost. Oni ne mijenjaju svijet revolucijom, ali mijenjaju percepciju i načine ponašanja koja su zapadni kapitalizam i vjere stoljećima ruku pod ruku diktirali. Tako, univerzum u našim shvaćanjima više ne funkcionira kao mašina prema Newtonu, već kao polja energija koja se pojavljuju u različitim oblicima. Čovjek, osoba više nije kemijska reakcija već energetska naboj. Umreženost baš svega uvjetuje i nas same.

Dosjetljivo, s dozom sarkazma, suvremenost problematizira **Zlata Tomljenović**. Ona nam nudi sliku, zid, površinu ispunjenu ambalažom popijenih pičila. Oni su raznih veličina, uredno posloženi kao što mislimo da je sve OK kad smo na sedativima. Umjetnica rad ironično naziva „Happy rhythm“. Ona kaže: „...to je pogled na život suvremenih ljudi, čiji svakodnevni ritam ovisi o raznoraznim dodacima i lijekovima koji služe da se uspije uhvatiti ritam sa svakodnevnim obvezama i stresom...“ Nažalost, ovaj citat opisuje realno stanje.

Živimo u vremenu zavodjenja i obmana. Svoju „sreću“ procjenjujemo prema količini tuđe nesreće a svoje postignuće prema simbolima statusa kojeg je sustav proglasio mjerilom uspjeha. Centri informiranja pokušavaju monopolizirati informaciju. Zaslijepljeni su idejom informacijske ekonomije. Cijeli sistem je pod kontrolom krupnog kapitala i politike. Oni su vlasnici medija. Mediji preskaču ili prefarbavaju informacije. Istina je ucijenjena. Slobodne i neovisne informacije nema. Stanovnici Plavog planeta su pod stalnim opterećenjem perfidno plasiranih informacija kroz vijesti i reklame. Uz to rapidno se smanjuju slobode i osiromašuje radništvo i srednji sloj stanovnika koji su bili nosioci opstanka kapitalizma. Sistem se urušava. Sociolozi kažu da je to ciljano zaokupljanje pažnje ljudi jer,

lakše ih je obmanjivati ako su odvojeni od nepristranih izvora informacija ili pak intuicije i nadahnuća. Ulazimo u kaotično osobno stanje a da ni ne znamo da smo žrtve ciljanog plasmana informacija. Stalne neuroze, brige, nesigurnost izazivaju stanje koje nazivamo stres. Iako je očito da je ovaj skup nesigurnosti namjerno izazvan zbog lakše manipulacije, priskaču psihijatri i umjesto rješenja i upozorenja na uzroke, dijele tablete za smirenje.

Jelene Tondini uzima ovčju kožu i na njoj užarenim željezom u obliku pravokutnika pečatira šahovski raster. Rad izaziva nelagodu zbog grube uporabe dvaju materijala / tehnika suprotnih karakteristika. Sraz nježnog, bijelog krzna i užarenog željeznog predmeta rezultira agresivno na nježni materijal. U obrazloženju svoga rada Tondini kaže: „Srce vatreno, 11 vatrenih, vatreni navijači, vatreni ..... sve te tvorenice od riječi vatra u hrvatskoj popularnoj kulturi povezuju nas uz sport, zastave, stihijso navijanje, i kockice aplicirane na apsolutne sve što se može staviti „u se, na se i poda se. Ovaj rad se zove kao jedna od hrvatskih navijačkih himni „srce vatreno“, koji reprezentira hrvatsku onakva kakva jest - šahovnicom ožigosana ovca.“ Ovaj rad, popraćen satirično - dramatičnom izjavom autorice, potiče nas na razmišljanje. Prisjetimo se realnosti u domovini. Ljudi na vlasti rasprodavali su Hrvatsku. Čitajući medijske napise o tome zavedeni smo na nebitno. Prikazuje se da su oni zapravo žrtve nadnacionalnog kapitala koji ih je naveo da, uz osobnu korist, otuđe vrijednosti koje se jedino posredstvom vlasti mogu otuđiti. Zato je bitnije pitati: zašto smo uopće prodali / poklonili banke, naftnu industriju ili hotele. Nevažno je koliko je određena osoba na vlasti dobila provizije. Možemo se vratiti radu Jelene Tondini i povući kritičku paralelu: lijep, nježan, plemenit teritorij Hrvatske upropaštava se divljanjem i grubim tretmanom. Završio bih ciničnim citatom autorice: „Zato.... U ime kruha, igara i kockica, amen!“

Mnogo ozbiljniji pristup mogućnostima emanacije apstraktnog značenja linije/crte predstavlja **Claudio Ugussi**. On 1964. godine na slikarsko platno hrabro ucrtava kvadrat pa onda drugi, nešto veći bez jedne stranice pa u njih, s gornje i donje strane prodire s dva ugla. Njihovi vrhovi su pomaknuti pa se energija zaustavlja na formatu proširujući se kvadratima. Postaje nevažno koji oblik je prvi prekrrio onog drugog. Dobiven je raster linija/traka koji je kompozicijski usklađen, a energetski snažan. Ovaj rad potpuno je aktualan i danas bez obzira na godinu nastanka. Možemo ga tumačiti kao grafički prikaz interesa administracije i vladajuće klike i običnih ljudi, puka, stoke sitnog zuba. Njihovi interesi se vidljivo promašuju iako su obje kategorije u istom (slikarskom) prostoru. Kao da još nije jasno da je problem samo u pravednoj raspodjeli energije rada, uloženoj materijala i viškova vrijednosti. Na žalost, narod je neuk, profit se pravi da to ne razumije a vjerske udruge trude se održati ovaj raskorak zbog vlastitih, naravno, materijalnih interesa.

Urša Valič u aktivistički, provokativni rad uklapa osobni stav, vrijeme radnje i mišljenje o stanju civilizacije. Postaviti se artistički i djelovati, u situaciji nelagodnog povijesnog trenutka, teška je zadaća. Naziv njenog rada je „Fluidnosti/Fluidity“. Umjetnica se služi jednostavnim postupkom: Fotografira sebe, povećavajući dvije portretne scene. Na jednoj fotografiji prekriva oči i ostavlja lice i vrat, kao kontrapunkt onome što muslimanske žene često ne smiju. Na drugoj fotografiji ovog diptiha, prikazuje to što je skriveno u prvoj fazi: svoje oči postavlja kao jedini motiv rada. Tako je nama, promatračima sa zapadnim iskustvom, naporno spojiti ova dva, očito segmenta iste fotografije/osobe, u jednu. Pretpostavljam da je nekom islamskom fundamentalistu to jednostavnije jer ima vizualno iskustvo mogućeg sjedinjavanja pojmovna osoba, stas, žena, erotika, i sl. samo kroz prozorčić kojeg smije vidjeti na ulici. Iako i druge vjerske udruge imaju ideju skrivanja tjelesnog i podcjenjivanja žena, agresivni fundamentalizam do dovodi do krajnosti. No, nikako da ljudi shvate da su vjere i nacije zakulisna, perfidna sredstva interesne podjele profita.

Ovaj jednostavan i pamtljiv vizualni komentar upozorava nas da ne podilazimo niti jednoj vjeri, niti jednoj doktrini koja, bilo koji oblik manifestacije drugačijosti funkcioniranja i postojanja, stavlja na neko niže mjesto.

Pozicija autora, svojevršno portretiranje osobnog stanja, intrigira promatrača i inicira spekulativno izčitavanje. Tražena je a često i izborna ravnoteža iskrenog i snažnog izgovora koji se replicira kod promatrača koji ima izgrađen iskreni perceptivni nivo. Ovo svjedoči rad kojeg potpisuje **Marko Vukša**. On podastire naoko jednostavni, prostoručni crteži. Dva pravokutnika koji se preklapaju i potpis, vizualne su sastavnice rada ugljenom na žučkastom ambalažnom papiru. Umjetnik nudi jednostavne, geometrijske oblike. Pravokutnik je četverokut, vrsta paralelograma s četirima pravim kutovima. Dvije nasuprotne stranice jednake su duljine, kao i dijagonale. Svijet kojim smo okruženi, obiluje ovim formama: sve kuće, većina trgova, mnoge lokacije imaju u osnovi upravo pravokutnik. Na mjestu starog zdanja, često se novo zidanje pomiče pa dobivamo dva tlocta. Na prvi pogled, čini se da autor plasira ogoljeli crtež kao jedno od mogućih stanja oblika. No, podrobniji pogled otkriva suptilnu igru oblicima/dimenzijama a rad se pokazuje kao iznimna vizualizacija. Autor nas začuđuje jer mi raspoznajemo dva oblika a teško je odlučiti koji je završen, a koji je nedovršen te koji je ispred a koji iza. Jer, i jednom i drugom obliku, po jedna stranica započinje oblikovati neki novi oblik kojeg umjetnik ne nastavlja. Ovim postupkom, elementi se skladno nadopunjuju, ali, ostaju nedefinirani. Pojam znak se umnožava bez neophodne definicija. Oblik se ponaša kao vrijeme: uvijek je tu a stalno promiče. Osim igre samim znakovima, rad postaje i znak izuzetne kreativne maštovitosti i provokacije oblikovanjem.

Roberta Weissman Nagy u sprezi s zadanošću materije i idejom oblika izgovara meditativnu igru osobnog stanja. Ona uzima metal, materijal koji nosi odlike nepromjenljivog. Nakon intervencije, na bjelini hladne, metalne podloge, nalazimo oznake niza otkućaja kružnih i/ili linijskih oblika. Aluminijska ploča postaje medij. Ponegdje utisnuta ploha bježi okvirnoj liniji, a ponegdje obrnuto. Ritam je naglašen gustoćom i frekvencijom gestualnih udaraca, koji se mijenjaju unutar kadra. Zapisi, tragovi djelovanja, izlaze iz formata. Intenzitet ne prestaje pri rubu, osim kad umjetnica to izričito želi. Otkućajima, zaustavljenim u nakupljanju ili rasprostiranju, sugerira se efemerna dinamika boli, sreće, nagona, težnji... Vizualiziran je nesklad uobičajenog i osobnog. Kao trenutak sjedinjavanja elemenata koji čine bitak. Ili kao neminovno odvajanje elemenata koji više ne mogu biti sjedinjeni. U svakom slučaju radi se o identifikaciji mijena. Fizikalnih i doživljajnih.

Situacija je čitka na dva područja. Pred nama je odnos čvrstog materijala i djelovanja umjetnice. Pobjednik je umjetnica, no materijal nije gubitnik. Materijal dobiva plemenitost oblika, uzrokovanu autoričnim likovnim činjenjem. Jer, ovdje je u pitanju propitivanja tijeka i mijene, razločnosti i datosti. Borba je to razloga i rezultata, smisla i spoznaje o nemogućnosti lakih promjena.

Andrej Zbašnik predstavljen je radom na kojem najprije primjećujemo intervencije nezaustavljivim nizom šara sredstvima za pisanje, olovkom i kemijskom olovkom. Na pozadini, ispod šara, zapažamo nejasno definirane, zamagljene geometrijske oblike. Mogu podsjećati na segmente Kniferovih meandara. Možemo ih čitati kao siluete nekog suvremenog arhitektonskog zdanja ili kao geometrizirana tonirana polja. Spomenute, gestualno izvedene šare mogu asociirati na sažimanje tokova događanja, uspoređivanje energetskih sustava, odobravanjem, kritiziranjem, komentiranjem recentnog povijesnog trenutka. Često umjetnici prije promišljanja filozofa, fizičara i teoretičara relevantno ocjenjuju vrijeme u kojem žive i rade. Čini se da je Zbašnik usmjeren na pojavnost ili propitivanje osobne situacije ili stanja koja mogu biti različita u odnosu na uvriježeno. Uz to, ovaj rad može progovarati, poput eksperimenta, o vizualnim pojavnostima oblika i boja.

Ipak, ovaj rad nam prenosi umjetnikova osobna traganja likovnim sredstvima. Možda je najsnažniji doživljaj, ove izuzetne vizualne igre, zapravo autorova tematizaciju linije koja postaje stanje.

Značenje umjetničkog djela dekodira se pomoću svijeta umjetnosti i kulture kao mehanizama iniciranja značenja i smisla. Izbor jezika znakovlja umjetniku služi kao naznaka aktivnog doživljaja i interpretacije svijeta. Vizualizirajući nečovječnost povijesnog trenutka **Jure Zrimšek** nudi ideju propitivanja i redefiniranja osobnog položaja u kaotičnom svijetu. Poput kaleidoskopa na radu su signirane osobe u nelagodnoj, agresivnoj akciji te sumorni, sivi, bezidejni pejzaži. Jedna do druge, kao da su uslojene isparane stranice različitih ali emocionalno ohlađenih scena. Umjetniku lik ili motiv nisu jedini jamci sadržaja slike pa on dočarava dramatičnu atmosferu drugim segmentima na kojima nema akcije. Autor svjedoči trenutak postizujući napetu atmosferu iniciranu potrebom za izgovorom. Kao da nam želi iskazati suosjećanje, indirektno iskazujući osobni stav.

Pitanje identiteta pitanje je suvremenog svijeta. Iako države u suvremenom smislu postoje tek dvjestotinjak godina, ta podjela pučanstva, činovnicima daje pravo na segregacije. Jasno je da ne postoje etnički čiste nacionalne države, no stanovnici se huškaju, direktno ili indirektno, na nesnošljivost prema drugima. „Navučeni smo“ na nacionalne identitete koji nikada nisu poslužili za nešto dobro. Napada se sve što nije uobičajeno. Stvoreno napeto stanje pothranjuju religije i kapital konstruirajući razloge za segregacije, a sve u svrhu gramzivog, ali administrativno legaliziranog stjecanja profita. Nacionalna i religijska pregrijanost uzrokuje žrtve. Kao što su

se nekada pod krinkom religije vodili vjerski ratovi, sada se vode nacionalni ratovi. Kad se bolje pogleda, uvijek se kao krivac otkrije prikriveni materijalni interes.

Jure Zrimšek inzistira na poziciji između sadržaja i značenja. Pred nama je osobna reminiscencija na viđeno / doživljeno. Metafora, poruka, prikriveni osjećaji, preneseni su u materijal kao oznaka na barometru osobnog.

...*“Ja ne vidim da se ima mnogo od toga što je netko najviši oblik života“... Ogden Nash*

naslovnica / copertina: Jure Zrimšek; SWEET CUT SUMMER, kombinirana tehnika, 2014.

Produkcija:

Gradska galerija / Galleria Civica Fonticus

OPĆINA GROŽNJAN / COMUNE DI GRISIGNANA

www.groznjan-grisignana.hr

XII. 2016.

Impressum: Izdavač / Editore: Općina Grožnjan / Comune di Grisignana, HDLU Istre; Curator, tekstovi / i testi: Eugen Borkovsky; e-mail: fonticus@gmail.com; Lektura: Doris Pandžić; Design: Studio Borkovsky; Fotografije / Fotografie: E.V.B, autori; Postav: Eugen Borkovsky; Naslovnica / Copertina: Jure Zrimšek; Tisak / Stampa: Comgraf Umag; Naklada / Tiratura: 250; Info: www.akademija-art.hr, ISBN: 978-953-7121-79-2

POLIVALENTNI KULTURNI CENTAR GROŽNJAN / CENTRO CULTURALE POLIVALENTE GRISIGNANA

GROŽNJAN Grad umjetnika

1965

2016

GRISIGNANA Città degli artisti